

Kooperatif Postası

KARINCA

Ağustos 2020 Yıl: 87 Sayı: 1004 ISSN: 1300-1450

Kooperatif Postası

KARINCA

Ağustos 2020 Yıl: 87 Sayı: 1004 ISSN: 1300-1450

Hiçbir meyve, olgunlaşmadan tat vermez

30 Ağustos
Zafer Bayramı
Kutlu Olsun...

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU YÖNETİM KURULU

Başkan : Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd. : Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhâsîp Üye : Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye : Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye : Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye : Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye : Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye : Doç. Dr. Mehmet BAŞ
Üye : Doç. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Doç. Dr. Erol DEMİR

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU HAYSİYET DİVANI

Hüsni POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilerek teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakterleriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemesi ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

KARINCA

Yıl: 87 Sayı: 1004
Ağustos 2020
ISSN: 1300-1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör

Prof. Dr. Hasan YAYLI

Editörler Kurulu

Prof. Dr. Nurettin PARILTI

Prof. Dr. Sander SAGLAM

Prof. Dr. Muhammet ÇETİN

Prof. Dr. Turhan ÇETİN

Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU

Prof. Dr. Hasan YAYLI

Doç. Dr. Mehmet BAŞ

İsare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Mehmetçiler Mah. Turgut Reis Cad. No: 156
06570 Çankaya - ANKARA
Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11
Başveçeçe: 0312) 472 97 84
www.kooperatif.org.tr
kooper@igmail.com
admin@kooperatif.org.tr

Hesaplarımız

T.C. Ziraat Bankası Cumhuriyet Şubesi

Hesap No: 7970378-5003

BAN: 7945 0001 0019 2507 9703 7850 03

Abone Şartları

Yıllık Abone Bedeli: 750 TL (KDV Dahil)

Fiyat: 10 TL (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)
24 a year, annual included Correspondence relating to
the review should be sent to
"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Mehmetçiler Mah. Turgut Reis Cad. No: 156
06570 Çankaya - ANKARA
20 Mayıs 1931'de kurulan Cumhuriyet gazetesinin
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesi'ne ait olup
"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative
Association founded in 1931
Yazılarda kullanılan fişler yazarlarına aittir.
Gönderilen foto ve haberler foto ödemesiz
Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü

Yaygın Süreli Yayın

Basım Tarihi

9 Eylül 2020

Basın Yeri & Tasarım

Altınyaprak Matbaacılık Basın Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kazım Karabekir Cad. 39165 İncek/ANKARA

altinyaprakmatbaa@gmail.com

Bu Sayıda.....

Başyazı	1
ÖZDEM SATICI TOPRAK KOOPERATİF YÖNETİCİLERİNİN KAMU GÖREVLİSİ GİBİ CEZALANDIRILMALARI VE YARGILAMA ÜSULLERİ	3
SONER ALTAŞ KOOPERATİFLERDE YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN İBRA ETMENİN SORUMLULUK DAVASI AÇMA HAKKINA ETKİLERİ	8
YETER DEMİR USLU COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNE GENEL BİR BAKIŞ VE ÜLUSAL ÇAPTA UYGULANAN POLİTİKALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	16
MERAL ŞENER DUYGUSAL ZEKÂ VE SOSYAL HİZMET	21
MERVE ŞENER 360 DERECE GERİ BİLDİRİM MODELİ	27
HAZAL OĞUZ MAHREMİYET VE YENİ MEDYA	32
KÜBRA DOĞAN OKUL SOSYAL HİZMET UZMANLARININ DİKKATİNİ ÇEKEN İNTERNETLE İLGİLİ SORUNLAR	37
SALTIK AZİZ GÖKALP TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DA YENİLENEBİLİR ENERJİ	46

Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.

Başyazı

Değerli Kooperatif Dostları;

Türk milletinin tarihinde **1071** Malazgirt zaferi ile başlayıp **1922** yılında Büyük Taarruz ve Dumlupınar zaferleri ile sonuçlanan birçok önemli zaferi içinde barındıran ve bu nedenle de “**Zafer ayı**” olarak da betimlenen bir Ağustos ayını geride bıraktığımız bu günlerde millet olarak iç ve dış çevremizde yaşanan bir çok gelişme, milletimizin birlik ve dayanışma duygusunun daha çok kaynaşması gerekliliği konusundaki ihtiyacı bir kez daha bizlere hatırlatmaktadır.

Özellikle tüm dünyada etkisi artarak devam eden ve küresel salgın boyutuna ulaşan **COVID-19** pandemisinin toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik etkileri de artarak devam etmektedir.

Maske + Sosyal Mesafe = Tedbir

Pandeminin küresel boyuttaki etkisi 25 milyona yaklaşan toplam vaka sayısı ve 900 bine yaklaşan toplam vefat sayısı ile özetlenebilir.

Ülkemizde ise toplam vaka sayısı 250 bini, toplam vefat sayısı ise 6 bini aşmış durumdadır. Her ne kadar **Türkiye Cumhuriyeti devleti** pandemi sürecinde ortaya koyduğu kamu politikası uygulamaları ile pandemiyi olumsuz etkilerini azaltmaya dönük önemli sonuçlar elde etmiş

olsa da vaka sayılarının yeniden artmaya başlaması nedeni ile normalleşme sürecinin yakın gelecekte yeniden yavaşlatılması ve bazı kısıtlamaların yeniden gündeme gelmesi sonucunu doğurabilecektir.

COVID-19 pandemisinin, normal hayatımızın rutininde yer alan bir çok alışkanlıktan önce kendi sağlığımız sonra ise ailemiz ve çevremizden başlayarak tüm insanlığın sağlığı açısından vazgeçmemizi gerektirdiği açıktır. Bu çerçevede pandemi ile mücadelede kamu otoriteleri ve başta sağlık çalışanları olmak üzere ilgili sektörlerde çalışanların olağanüstü çabasına vatandaşlarımızın “**Maske, Mesafe ve Temizlik**” kurallarına uyarak destek olması son derece önemlidir. Bu sorumluluk bilinci ile davranmak, vatandaş olmanın hukuki bir yükümlülüğü olduğu gibi “**kul**” olmanın da dini ve ahlaki bir sonucudur. Zira **COVID-19** “**bize bir şey yapmasa**” bile bulaştıracığımız etrafımızı hasta edebileceği gibi sonucu ölüme varabilecek etkiler doğurabilecektir.

Diğer taraftan vaka sayılarının artışının önüne geçilememesi durumunda toplumsal hayatın yavaşlatılması yönündeki kararların doğuracağı sosyal, kültürel ve ekonomik olumsuzlukların da müsebbibi olmak gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır. Maske, mesafe ve temizlik kurallarını hiçe sayan davranışlar bu boyutu ile hem hukuki hem de ahlaki sonuçları olan davranışlardır.

Millet bilincinin inşasında ihtiyaç duyulan ortak tarihin yaşanmışlıkları içindeki mirasın, Türk milleti açısından en zengin olduğu **Ağustos** ayı içinde milletimiz açısından önem arzeden olayların en başında, Anadolu'nun ebedi Türk yurdu olmasını sağlayan Malazgirt meydan muharebesi ve bu muharebe sonucunda kazanılan **Malazgirt zaferinin** önemi büyüktür. **1071**'de kazandığımız **Malazgirt Zaferi**'nden bugüne kadar geçen süreçte, Anadolu'da kurduğumuz devletler ve verdiğimiz mücadeleyle, bu coğrafyayı vatanımız haline getirdik. Bu coğrafyayı vatan haline dönüştürürken verilen mücadele her daim zorlu bir mücadele olmuştur. Zira bir coğrafya parçasını "**vatan tutmak**" ve orada bir yurt inşa etmek bedel gerektiren bir süreçtir.

Bu millet Anadolu'yu "**yurt tutmak**" için gereken bedeli fazlası ile ödemiştir. Bu bedellerin sonucusu da milli mücadele ve bu mücadelenin sonucunda kazanılan Büyük Taarruzdur. 1. Dünya savaşı sonrasında batılı devletler tarafından paylaşılan Anadolu'nun ebedi Türk Yurdu olduğunun tüm dünyaya haykırılması olarak özetlenebilecek olan Kurtuluş Savaşı'nın sonunda, **26 Temmuz 1922**'de başlayan ve **30 Ağustos**'ta büyük bir zaferle sonuçlanan Büyük Taarruz da, en zor şartlarda milletimizin yeniden dirilişinin, yeniden ayağa kalkışının, yeniden geleceğine sahip çıkışının sembolü olmuştur.

Türk milletinin Anadolu'yu Türk Yurdu olarak kurma ve daha sonra da, bağımsızlık ve istikbaline göz koyan düşmanlarına karşı koruma mücadelesinin somut tezahürleri olan bu zaferlerde ortaya konan azim ve kararlılık, Türk milletinin istiklali ve istikbali için mücadele ederken hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacağını, her türlü zorluğun üstesinden gelebilecek güce ve cesarete sahip olduğunun da ispatıdır. Bu toprakları vatan kılmak için ecdadımızın ödediği bedeller ile milletimizin tüm esir milletlere örnek olan mücadele azmi, sağlam temeller üzerine inşa ettiğimiz, her geçen gün gelişen ve büyüyen Cumhuriyetimizin en büyük güvencesidir. Bu vesilesiyle, Anadolu'yu yurt tutmamıza vesile olan *Malazgirt zaferinin muzaffer komutanı* **Sultan Alparslan** ve bu toprakları Türk milletinin ebedi yurdu olmasına tahammül edemeyenlere haddinin bildirildiği son zafer olan *büyük taarruzun başkomutanı* **Gazi Mustafa Kemal** başta olmak üzere, **tüm şehitlerimizi rahmetle anıyorum. Ruhunuz şad mekanınız cennet olsun.**

Değerli kooperatif dostları;

Karınca dergisinin bu sayısında okuyucularımıza yine zengin bir içerikle hazırlanmış bir dergi sunmaya azami özeni gösterdik. Gelecek sayılarımızın zenginliğine katkı sağlamak adına da siz değerli okuyucularımızın daha fazla desteğine ihtiyacımız olduğunu da bilmenizi istiyoruz. Öncelikle ülkemizdeki kooperatifçilik alanında başarılı olmuş iyi örnekleri bizlerle paylaşmanız halinde hem diğer kooperatif girişimcilerine örnekler sunma işlevimizi yerine getirmiş oluruz, hem de toplumda kooperatif bilincinin oluşması ve derinleşmesi için bir katkı sağlamış oluruz inancındayız.

Bu inancımızın gerçekleşmesi de herşeyden önce siz değerli kooperatif dostlarının bu minval üzere yazılarınızı bizimle paylaşmanızla mümkün olacaktır. Ayrıca Dünya'da kooperatifçilik alanında yaşanan yeni gelişmelerin de dergimiz aracılığı ile paylaşılmasına aracılık etmek yukarıda ifade ettiğimiz inancımıza katkı sağlayacak önemli bir destek olacaktır.

Yine siz değerli okuyucularımızın **Türkiye**'de kooperatif kültürünün ve girişiminin yaygınlaşmasına katkı sağlayacağını düşündüğünüz önerileriniz, bu kültürün gelişmesinin önündeki engellere ilişkin varsa tespitlerinizi de bizimle Karınca dergisi aracılığı ile paylaşmanız halinde hem dergimizin muhtevasına hem de kalitesine katkı sağlamış olacağınızı da bilmenizi isteriz.

KOOPERATİF YÖNETİCİLERİNİN KAMU GÖREVLİSİ GİBİ CEZALANDIRILMALARI VE YARGILAMA USULLERİ

Özdem SATICI TOPRAK*

I - Giriş

Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin (ICA) tanımına göre kooperatifler, müşterek ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaç ve istekleri, demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk teşkilatlardır.

Her ne kadar söz konusu tanımda bu kuruluşlar insan topluluğu olarak ifade edilmiş ise de, ülkemizdeki kooperatifler açısından bu kavramın gerçek ve tüzel kişi olarak anlaşılması gerekir.

Yine anılan kurum tarafından kabul edilen ana ilkelerden biri olan **demokratik denetim** ilkesinin¹ bir gereği olarak kooperatifler seçimle iş başına gelen yöneticiler tarafından idare ve temsil edilirler.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında ticaret şirketi kabul edilmekle birlikte gerek toplumun geniş kesimlerini kapsayan çok ortaklı yapıları ve gerekse kâr etmekten ziyade sosyal amaçlar için faaliyet göstermeleri nedeniyle bu kurumların yönetim kurulu üyelerinin kuruma karşı işledikleri suçlar şirket yöneticilerinin suçlarından daha ağır yaptırıma tabi tutularak bunların kamu görevlisi gibi cezalandırılmaları öngörülmüştür.

II - Kamu Görevlisi Kavramı Ve Kamu Görevlisi Gibi Cezalandırılan Kooperatif Yöneticilerinin Türk Ceza Kanunu'ndaki Suçları

II. 1. Kamu Görevlisi Kavramı

Mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almayan bu kavram 2004 yılında kabul edilen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda tanımlanmıştır.

* **Ticaret Başmüfettişi Ticaret Bakanlığı**

1) Bkz. <http://www.turkey.coop/menu/Kooperatifcilik-Ilkeleri/13>

Buna göre, kamu görevlisi ifadesinden **kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi** anlaşılmalıdır. (TCK Md.6/1-c)

Bu değişikliğin gerekçesi, kamu görevlisi ifadesinin memur kavramını da içerdiği ve kişinin kamu görevlisi sayılması için aranacak yegâne ölçütün gördüğü işin bir kamusal faaliyet olması olduğu şeklinde izah edilmiştir.

Ancak kamu görevlisi kavramı salt ceza hukukuna özgü bir kavram değildir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında da kamu görevlisine ilişkin muhtelif düzenlemelere yer verilmiş ve bu kavram memur tanımını da kapsayacak biçimde ele alınmıştır.

Anayasa'nın **Kamu Hizmeti Görevlileriyle İlgili Hükümler** başlıklı kısmında, devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görüleceği ifade edilmiş, devam eden düzenlemelerde de memurlar ve diğer kamu görevlilerinden bahsedilmiştir.(TC.Anayasa Madde 128, 129)

Diğer yandan, 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu'nun 3. maddesinde kamu görevlileri, "**Kamu kurum ve kuruluşlarının işçi statüsü dışındaki bir kadro veya sözleşmeli personel pozisyonunda çalışan, adaylık veya deneme süresini tamamlamış kişiler**" şeklinde tanımlanmıştır.

II.2. Kooperatif Yöneticilerinin Kamu Görevlisi Gibi Cezalandırılmaları

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 62/3. Maddesinde, kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif memurlarının, suç teşkil eden fiil ve hareketlerinden ve özellikle kooperatifin para ve malları bilanço, tutanak, rapor ve başka evrak, defter ve belgeleri üzerinde işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi² gibi cezalandırılacakları belirtilmiştir.

Düzenlemeden anlaşılacağı üzere kooperatif yönetim kurulu üyeleri esasen kamu görevlisi tanımına girmemekte, ancak bu kişilerin kooperatif para ve malları üzerinde işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılacakları vurgulanmaktadır.

Dolayısıyla, yasal düzenlemeler bakımından kooperatif yönetim kurulu üyelerinin yaptıkları hizmet bir nevi kamusal hizmet gibi değerlendirilmiş ve kamu görevlisi olmadıkları halde bu kişilerin cezai sorumluluk yönünden **kamu görevlisi** gibi cezalandırılmaları öngörülmüştür.

Benzer düzenlemeler, 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İle Odalar ve Borsalar Kanunu, 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisans Depocuları Kanunu gibi başkaca yasalarda da mevcuttur.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda **verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme yahut hukuka aykırı arama yapma** gibi kamu görevlilerinin işleyebilecekleri birbirinden farklı birçok suç tanımlanmıştır.(TCK Md.120/1, 137/1-a)

2) Bu maddedeki kamu görevlisi ibaresi 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki değişikliğe uyum sağlamak amacıyla 23/01/2008 tarihli Temel Ceza Kanunlarına Uyum amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na işlenmiş, değişiklikten önce yasada, kooperatif yöneticilerinin "Devlet Memuru" gibi cezalandırılacakları ibaresi yer almıştır.

Ancak, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda yer alan ifade de vurgulandığı üzere kooperatif yöneticileri özellikle kooperatifin para ve malları ile muhtelif belgeleri üzerinde işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılmaktadır.

Bununla birlikte, kooperatif yöneticileri suçun faili olabileme yönünden kamu görevlisi sayılmakta iken, suçun mağduru yönünden aynı şekilde değerlendirilmemişlerdir.

Dolayısıyla kamu görevlilerine karşı işlenebilen suçların kooperatif yöneticilerine karşı işlenmesi söz konusu değildir.³

II.3. Kooperatif Yöneticilerinin Bu Kapsamda İşleyebilecekleri Suçlar

Yasal düzenlemede kooperatif yöneticilerinin kooperatif para, mal ve belgeleri üzerindeki fiillerinin Türk Ceza Kanunu'ndaki hangi suçları kapsadığına ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır.

Uygulamada kooperatif yöneticileri hakkında açılmış davalara bakıldığında kooperatif yöneticileri aleyhine açılan davaların çoğunlukla 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun **Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar** başlıklı kısmı altında düzenlenen zimmet, görevi kötüye kullanma suçları olduğu görülmektedir.⁴ (TCK Md.247, 257) Söz konusu suçlarla ilgili davalara ilişkin iddianameler irdelendiğinde ise kooperatif yöneticilerinin çoğunlukla, sahte veya şişirilmiş faturalar kullanmak, muvazaalı borçlandırıcı işlemler ifa etmek yahut elden yapılan tahsilatları kayıtlara işlememek suretiyle kooperatif parasını mal edinmek veya ortaklar arasında eşitlik ilkelerine aykırı davranmak, keyfi ve kişisel uygulamalarda bulunarak görevinin gereklerine aykırı hareket etmek gibi sebeplerle suçlandıkları ve yargılandıkları göze çarpmaktadır.

Diğer taraftan kooperatif yöneticileri ve personeli aleyhine açılan davalar arasında belgede sahtecilik suçları da bulunmaktadır. Kooperatif yönetim kurulu üyelerince düzenlenen belgelerin resmi belge olup olmadığı öğretide de yüksek yargıda da tartışılmalıdır.⁵ Yüksek mahkeme üyelerince, kooperatif belgelerinin resmi belge kabul edilmesini eleştiren görüşler ileri sürülmüştür.⁶

Ancak yerleşmiş Yargıtay içtihatlarında, kooperatif bilançosu, genel kurul toplantı tutanağı,

3) <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1994-19944-945>

4) Zimmet suçuna örnek dava için Bkz. Y.5.Ceza Dairesi E.2014/743 K.2016/3411 T.05/04/2016, Görevi Kötüye Kullanma suçuna örnek dava için Bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulu E.1988/312, K.1988/485 T.24/10/1988

5) Örneğin Yargıtay 6. Ceza Dairesi'nin (E.1979/8045 K.1979/8391) sayılı dosyasında kooperatif çalışanlarınca tanzim edilen evrak özel evrak sayılmış; Yargıtay 11. Ceza Dairesi'nin E.2015/6882 K.2017/1575) sayılı dosyasında kooperatif yöneticisi sanık resmi belgede sahtecilik suçu kapsamında yargılanmıştır.

6) Yargıtay 11. Ceza Dairesi'nin (E.2017/4148 K.201778245) sayılı kararında kooperatifin banka hesabından kooperatif başkanı kooperatifin banka hesabından kooperatif başkanı ve yönetim kurulu üyelerinden birisi dahil olmak üzere iki yetkilinin imzası ile para çekilebileceğinin öngörülmesi nedeniyle kooperatif yönetim kurulu üyesi olan katılanın imzasını taklit ederek para çekilmesi eyleminin Türk Ceza Kanunu'nun 2014/2. Maddesindeki Resmi Belgede Sahtecilik kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiş, üyelerden biri tarafından söz konusu görüşe karşı, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 62. maddesinin 3. fıkrasında kamu görevlisi gibi cezalandırılır hükmü yer almakta ise de; gerek bu kanunda gerekse başka kanunda kooperatifin belgelerinin resmi belge sayılacağına ilişkin bir düzenleme bulunmadığı, oysa bazı özel kanunlarda, örneğin 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 66. maddesinde Bankanın her türlü evrak, kayıt, defter ve senetleriyle bunlara dayanan hesap özetleri resmi belge sayılacağı belirtilmiş, kooperatifin yönetim kurulu üyeleri ile memurlarının, belirtilen belgeler üzerinde işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılmalarının, düzenledikleri belgelerin resmi belge sayılmasını gerektirmediği, TCK'nın 2. maddesinin 3. fıkrasına göre, kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamayacağı, suç ve ceza içeren hükümlerin, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamayacağı belirtilerek karara iştirak edilmemiştir.

kooperatif gelir ve gider belgeleri, kooperatif karar defteri gibi belgeler resmi belge niteliğinde kabul edilmiş ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 62/3. Maddesindeki düzenlemede bu kişilerin kamu görevlisi sayılmaları nedeniyle kooperatif belgeleri üzerinde yapılan tahrifat **resmi belgede sahtecilik** suçu kapsamında değerlendirilmiştir.

Dolayısıyla, Türk Ceza Kanunu'nun 204/2. Maddesinde düzenlenen Resmi Belgede Sahtecilik suçunun da kooperatiflerde işlenmesinin mümkün olduğu söylenebilecektir.

Bu husustaki tartışılmalı konulardan biri de irtikap suçuyla ilgilidir. İrtikap suçu, Türk Ceza Kanunu'nda **görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi icbar etmek** şeklinde tanımlanmıştır. (TCK Md.250/1)

Kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve memurları hakkında açılmış ceza davaları arasında pek rastlanmayan bu suçla ilgili olarak **kurumun mal varlığına ya da defter ve belgelerine karşı işlenen suçlardan olmadığı için kooperatif yöneticilerince işlenmesinin mümkün olmadığı**⁷ yönünde görüşler olduğu gibi, **yasada herhangi bir ayırım gözetilmeksizin genel anlamda suçun ancak kamu görevlileri tarafından işlenebileceğinin öngörülmüş olması nedeniyle kooperatif yöneticilerinin bu suçun faili olabilecekleri** şeklinde görüşler de mevcuttur.⁸

Dolayısıyla, doktrinde bu hususta görüş birliği olmadığı ve bu suçun kooperatif yöneticilerince işlenemeyeceği hususunda açık bir düzenleme yahut yerleşmiş içtihat bulunmadığından irtikap suçunun kooperatif yönetim kurulu üyelerince işlenmesinin mümkün olmadığından bahsedilemeyeceği düşünülmektedir.

Bununla birlikte kooperatif yöneticilerinin Türk Ceza Kanunu kapsamındaki başkaca suçlarla yargılanması da mümkündür.

Uygulamada pek rastlanmamakla birlikte Türk Ceza Kanunu'nda kooperatif yönetim kurulu üyelerinin, görevlerinin ifasıyla ilgili bir işin yapılması veya yapılmaması amacıyla doğrudan veya aracılar vasıtasıyla kendilerine teklif edilen menfaatleri kabul etmeleri halinde rüşvet alma suçunu işlemiş olacakları düzenlenmiştir. (TCK Md. 252/8)

III - Yargılama Usulü

Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yargılanması 4483 sayılı Kanun kapsamında gerçekleştirilmekte ve anılan yasa devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürüttükleri kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri ifa eden memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlar hakkında uygulanmaktadır. (MVDKG YHK Md.2/1)

Dolayısıyla kooperatif yöneticileri devlet ve diğer kamu tüzel kişileri bünyesinde kamu hizmetlerini sürdüren kişiler olmadıklarından bunların söz konusu kanun kapsamında yargılanmaları mümkün değildir.

7) GÖKCAN, Hasan Tahsin, *Görevi Kötüye Kullanma, Zimmet, Banka Zimmeti, İrtikap ve Rüşvet Suçları, Seçkin, Ankara, 2008, s.431*

8) ARTUK Mehmet Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, *Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.359 ve AKÇİN İHSAN, Kamu İdaresinin Güvenilirliğine Ve İşleyişine Karşı Suçlar, s.137*

Diğer bir ifadeyle, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda kooperatif yöneticilerinin kooperatif para ve malları üzerinde işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılmalarına yönelik düzenleme bu kişilerin memurlarla aynı soruşturma ve yargılama usulüne tabi olmaları sonucunu doğurmamaktadır. Bu nedenle de, kooperatif yöneticileri genel hükümler kapsamında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre soruşturulmakta ve yargılanmaktadır.

IV - Sonuç

Kooperatif yönetim kurulu üyeleri kamu görevlisi değildir. Ancak, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 62/3. Maddesinde kooperatif yönetim kurulu üyeleri ile personelinin kurumun para, mal ve belgeleri üzerinde işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılmaları öngörülerek kooperatif yöneticilerinin cezai sorumluluğu ağırlaştırılmıştır.

Bu kapsamda kooperatif yönetim kurulu üyeleri Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen zimmet, görevi kötüye kullanma, rüşvet alma, resmi belgede sahtecilik gibi kamu görevlilerince işlenebilecek suçlardan dolayı yargılanmakta; ancak bu kişiler kamu görevlisi olmadıklarından yargılanmaları 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun kapsamında değil genel hükümlere göre yapılmaktadır.

Kaynakça

T.C.Anayasa

1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu

4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun

Mehmet Emin ARTUK, Ahmet GÖKÇEN, Caner YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2004

Hasan Tahsin GÖKCAN, Görevi Kötüye Kullanma, Zimmet, Banka Zimmeti, İrtikâp ve Rüşvet Suçları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008

İhsan AKÇİN, Kamu İdaresinin Güvenilirliğine Ve İşleyişine Karşı Suçlar, Seçkin Yayınevi Ankara, 2007

KOOPERATİFLERDE YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİ İBRA ETMENİN SORUMLULUK DAVASI AÇMA HAKKINA ETKİLERİ¹

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4600-0466>

Soner ALTAŞ*

Özet

Kooperatifin yönetim kurulu üyeleri ve yöneticileri, kanundan ve anasözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlâl ettikleri takdirde, hem kooperatife hem ortaklara hem de kooperatifin alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumlu olurlar.

Sorumluluk davası, kooperatifin merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde dava açılır.

Hukukî sorumluluğu ortadan kaldıran hallerden birisi, yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmesidir. Bu çalışmada, kooperatifin yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmelerinin hukukî sorumluluklarına etkisi ve ibra kararının hukukî sorumluluğu tam olarak ortadan kaldırabilmesi için dikkat edilmesi gereken hususlar, yargı kararları ışığında, ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler : yönetim kurulu, sorumluluk davası, açık ibra, örtülü ibra, ibra davası.

1. Giriş

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu² (KK³)'nin 62'nci maddesinin üçüncü fıkrasında **“Yönetim Kurulu üyeleri ve kooperatif memurları, kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumludurlar.”** hükmüne yer verilerek, kooperatif yönetim kurulu üyelerinin hukukî sorumluluklarına işaret edilmiş, ancak hukukî sorumluluğa dair detaylı bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

***Dr. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Başmüfettişi**

- 1) Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarına ait olup, çalıştığı Kurumunu bağlamaz.
- 2) 10/5/1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır.
- 3) Çalışmamızda, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu için “KK” kısaltması kullanılmıştır.

Bununla birlikte, **KK**'nin 98'inci maddesinde “**Bu kanunda aksine açıklama olmıyan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki Anonim şirketlere ait hükümler uygulanır.**” hükmüne yer verilerek, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu⁴ (**TTK**)⁵ 'nun anonim şirketlere dair hükümlerinin kooperatiflere de uygulanması öngörülmüştür.

Böylece, kooperatif yönetim kurulu üyelerinin hukukî sorumlulukları hakkında **TTK**'nin anonim şirketlere ilişkin hükümlerinin uygulanması mümkün kılınmıştır.

Anonim şirketlerde hukukî sorumluluk, **TTK**'nin 549 ilâ 554'üncü maddelerinde düzenlenmiştir. Yapılan bu yollama uyarınca, kooperatifin yönetim kurulu üyeleri ve yöneticileri, kanundan ve anasözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlâl ettikleri takdirde, hem kooperatife hem ortaklara hem de kooperatifin alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumlu olurlar.

Sorumluluk (**tazminat**) davası, kooperatifin merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde dava açılır. Sorumlu olan yönetim kurulu üyelerine karşı tazminat istemek hakkı, davacının zararı ve sorumluyu öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve her hâlde zararı doğuran fiilin meydana geldiği günden itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

Ancak, anılan fiil cezayı gerektirip, Türk Ceza Kanununa göre daha uzun dava zamanaşımına tâbi bulunuyorsa, tazminat davasına da bu zamanaşımı uygulanır⁶.

Zamanaşımı haricinde, kooperatifin yönetim kurulu üyelerinin hukukî sorumluluğunu ortadan kaldıran bir diğer usul ibradır.

İşte bu çalışmada, kooperatifin yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmelerinin hukukî sorumluluklarına etkisi ve ibra kararının hukukî sorumluluğu tam olarak ortadan kaldırabilmesi için dikkat edilmesi gereken hususlar, yargı kararları ışığında, ele alınacaktır.

2. İbranın Tanımı Ve İbra Kararı Verecek Organ

İbra, kooperatifin yönetim kurulu üyelerinin hukukî sorumluluğunu ortadan kaldıran usullerden birisidir. Kelime olarak “**aklama, temize çıkarma**”⁷ “ demek olan ibra, kooperatifin yönetim kurulu üyelerinin, yapmış oldukları işlemlerden dolayı kooperatifin zararı doğmuş olsa dahi, ortakların bu duruma razı olduğu ve yönetim kurulu üyelerinin sorumluluklarına gitmeyeceği anlamına gelir.

Böylece, kooperatif, genel kurulu aracılığıyla aldığı ibra kararı ile, karar sırasında bilinen bütün işlem ve faaliyet konularında, yönetim kurulu üyelerini sorumluluktan kurtardığını ve bu konularda herhangi bir alacağının olmadığını ve dava da açmayacağını beyan eder⁸.

4) 14 Şubat 2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır.

5) Çalışmamızda, 13 Ocak 2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu için “TTK” kısaltması kullanılmıştır.

6) Çamoğlu, davacının ceza zamanaşımı süresinden yararlanabilmesinin, sanık hakkında ceza yargılamasında verilen hükmün kesinleşmesi ön koşuluna bağlı olduğu görüşündedir. Buna göre, şayet ceza soruşturması (kovuşturması ya da davası) açılmamışsa hukuk yargıcı görmekte olduğu davayı bekletici mesele yapmalıdır. Aksi davranış hukuk yargıcının verdiği hükmün icra olunduğu ve fail hakkında dava açılmadığı ya da sanığın beraat ettiği hallerde davalının zamanaşımına uğramış bir fiili nedeniyle açılacak davada kendisini savunmak zorunda kalması sonucunu doğuracaktır. Detaylı bilgi için bkz. Çamoğlu, Ersin, Yeni Türk Ticaret Kanunu 'nda Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açılacak Sorumluluk Davalarında Zamanaşımı, Yaklaşım Dergisi, S.233, 2012, s.230

7) Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr

8) Aytaç, Zühtü, Anonim Ortaklıklarda İbra, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1982, s.48.

KK'nun 42'nci maddesine göre, yönetim kurulunu ibra etmek genel kurulun devredemeyeceği görev ve yetkilerinden birisidir. KK'da olduğu üzere TTK'da da "yönetim kurulu üyelerinin ibraları hakkında karar verilmesi" genel kurulun devredilemez görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Dolayısıyla, kooperatiflerde yönetim kurulu üyelerinin ibrasına karar verecek organ, kooperatifin genel kurulu olarak belirlenmiştir.

3. İbranın Türleri

İbra kararı açık ya da örtülü olabilir. Genel kurulun gündeminde kooperatifin yönetim kurulu üyelerinin ibralarının görüşülmesine dair bir madde yer alıyor ise, bu maddeye göre ibra kararı alınmasına açık ibra denir⁹. KK'nın 46'ncı maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "**gündemde olmayan hususlar görüşülemez**" hükmü ile ifade bulan "**gündeme bağlılık**" ilkesini ve gündemin toplantıya çağırın tarafından belirlenmesi kuralını dikkate aldığımızda, ibra hususunun, genel kurulu toplantıya çağırılmaya genel kural olarak yetkili bulunan yönetim kurulu tarafından genel kurul toplantısının gündemine alınması faydalı olacaktır.

Uygulamada, kooperatif genel kurulu, kural olarak genel nitelikte bir ibra kararı almaktadır. Kooperatiflerin olağan genel kurul toplantılarında alınan ibra kararı bu türdendir. Ancak, genel ibra kararı alınması yönünde bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Aksine, genel kurul ibra kararının kapsamını üye, konu veya süre bakımından da sınırlamaya yetkili olup, bu ibra kararına özel ibra denilir¹⁰.

Hatta, genel kurul yönetim kurulu üyelerinden bazıları ibra etmekten kaçınma yetkisini de haizdir¹¹. Fakat, genel kurul bazı yönetim kurulu üyelerinin kapsam dışı bırakılmasını kararlaştırmışsa, bu durumu ibraya ilişkin kararında belirtmeli yahut üyeler için ayrı ayrı oylama yapmalıdır.

Bu durumda, üyelere bazıları ibra edilir iken bazıları edilmeyebilir¹².

Yine, kural olarak ibranın konusuna genel kurula sunulan bilgiler girmekle birlikte, genel kurul isterse konunun kapsamını genişletebilir ya da daraltabilir.

Bu durumda da, konu bakımından sınırlı özel bir ibra kararı alınmış olur¹³.

Son olarak, ibra kural olarak kooperatifin hesap dönemini kapsasa da, genel kurul ibranın kapsamını hesap döneminin belirli bir kısmıyla sınırlandırabilir.

Bu durumda ise süre bakımından sınırlı özel ibra kararı söz konusu olur¹⁴.

9) Çelik, Aydın, *Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası*, Adalet Yayınevi, Ankara 2007, s.51; Helvacı, Mehmet, *Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu*, Beta Yayıncılık, İstanbul 1995, s.102.

10) Aytaç, 1982, s.137; Pulaşlı, Hasan, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s.726.

11) Pulaşlı, 2016, s.726

12) Aytaç, 1982, s.137

13) Aytaç, 1982, s.138.

14) Aytaç, 1982, s.138.

Diğer yandan, genel kurul toplantısının gündeminde açıkça yönetim kurulu üyelerinin ibrası yer almasa dahi, Yasa Koyucu, TTK'nın 424'üncü maddesinde ibra sonucunu doğuran bir düzenlemeye de yer vermiştir.

Örtülü ibra olarak da adlandırılan bu düzenlemeye göre, bilançonun onaylanmasına ilişkin genel kurul kararı, kararda aksine bir açıklık yok ise, yönetim kurulu üyelerinin ve yöneticilerin ibrası sonucunu doğurur.

Ancak, Kanun, aynı maddenin devamında, bilançoda **“bazı hususların hiç veya gereği gibi belirtilmemesi veya bilançonun kooperatifin gerçek durumunun görülmesine engel olacak bazı hususları içermesi ve bu hususta bilinçli hareket edilmesi durumunda”** bilanço onamasının ibra etkisini doğurmayacağını hükme bağlamıştır.

TTK'nın 424'üncü maddesindeki **“bu hususta bilinçli hareket edilmesi”** ibaresi dikkat çekmektedir.

Bu ibare, sadece **“bilanço şirketin gerçek durumunun görülmesine engel olacak yanlış bir takım hususları içeriyorsa”** ifadesi ile ilgili olup, anılan cümle parçasını nitelendirmektedir.

Zira, peçeleme bilinçsiz bir şekilde de yapılmış olabilir veya bilançoya konulan bir kalem mesela karşılık amacını aşan bir şekilde gerçek durumun görülmesine engel olabilir.

Bu hâllerin ibraya engel olmaması gerekir. Bu hususu gözeten Yasa Koyucu, anılan ibareyi madde metnine ilave etmiştir¹⁴.

4. İbra Kararının Alınmasında Oy Kullanamayacak Kişiler

İbra konusunda belirtilmesi gereken bir diğer husus da, aynı zamanda kooperatif ortağı olan yönetim organı üyelerinin oydan yoksunluklarıdır.

TTK'nın 436'ncı maddesinin ikinci fıkrasına göre; yönetim kurulu üyeleriyle yönetimde görevli imza yetkisini haiz kişiler, yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmelerine ilişkin kararlarda kendilerine ait paylardan doğan oy haklarını kullanamaz.

Benzer şekilde, KK'nun 50'inci maddesinin birinci fıkrasında da **“Kooperatif işlerinin görülmesine herhangi bir suretle katılmış olanlar Yönetim Kurulunun ibrasına ait kararlarda oylamaya katılamazlar.”** hükmüne yer verilmiştir.

Bu çerçevede, kooperatifin yönetim kurulu üyeleri, genel ya da özel nitelikteki açık ibra kararlarında ve örtülü ibra kararlarında oy hakkından yoksundur¹⁶.

5. İbra Kararının Sonradan Kaldırılmaması İlkesi

TTK'nın 558'inci maddesinin birinci fıkrasında **“İbra kararı genel kurul kararıyla kaldırılamaz. 445'inci madde hükmü saklıdır.”** denilmiştir.

15) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu.

16) Tekinalp, Ünal, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015, s.368; Şener, Oruç Hami, Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017, s.512.

Bu çerçevede, kooperatif genel kurulunun sorumluluktan ibraya ilişkin kararı, sonradan başka bir genel kurul kararı ile kaldırılamaz.

Fakat, ibraya ilişkin genel kurul kararının iptali talep edilebilir.

Bu bağlamda, ibraya ilişkin genel kurul kararı, iptal davası çerçevesinde iptal edilmesi hali hariç, genel kurul tarafından kaldırılamaz; aksi yönde karar batıldır¹⁷.

Anılan düzenleme, eski Ticaret Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde oldukça sık rastlanan ancak Yargıtay tarafından uygun görülmeyen, bir genel kurul aldığı kararı zamanaşımı süresi içinde bir diğer genel kurul kararının kaldırması uygulamasına ilişkin ihtilafı, yüksek mahkemenin kararlarına uygun olarak çözüme kavuşturmaktadır.

Hükme temel veren düşünce, hakkında dava açılmamış ve **(kural olarak)** hükümlerini doğurmuş bulunan ibra kararının yıllar sonra kaldırılmasının işlem güvenliği anlayışına ve hukuka uygun olmadığıdır.

Öğretide hâkim görüş ibrayı menfi borç ikrarı olarak nitelendirdiğine göre, bu ikrardan tek taraflı olarak dönmek olanağı yoktur¹⁸.

Helvacı da, ibranın yenilik doğuran bir hak olduğunu, tek taraflı kullanıldığını ve kullanıldıktan sonra bir daha geri alınmasının mümkün olmadığını, hatta bu sebeple işin doğası gereği ibra kararının alınmasından sonra bir başka genel kurul kararıyla geri alınmasının mümkün olmadığına dair düzenlemeye ihtiyaç olmadığını belirtmiştir¹⁹.

6. İbranın Sorumluluk Davası Açma Hakkına Etkisi

Kooperatif genel kurulunun, sorumluluktan ibraya ilişkin kararı, ibranın kapsadığı açıklanan maddi olaylara ilişkin olarak, kooperatifin ve ibraya olumlu oy veren ortaklar ile ibra kararını bilerek ortaklık payı iktisap etmiş olan ortakların dava hakkını kaldırır²⁰.

Bu nedenle, ibrayı bilerek payları satın alan ve ibra lehinde oy kullanan ortaklar sorumluluk davası açamazlar²¹.

17) Tekinalp, 2015, s.366. 18) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu.

19) Helvacı, Mehmet, Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğunda Farklaştırılmış Teselsül, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013/2, s.79

20) TTK'nın 558'inci maddesinin ikinci fıkrası, kısmen mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 380'inci maddesinin tekrarıdır. Eski Kanunun 380'inci maddesinde "Bilançonun tasdikine dair olan umumi heyet kararı, aksine sarahat olmadığı takdirde, idare meclisi azalarıyla müdürler ve murakıpların ibrasını tazammun eder. Bununla beraber bilançoda bazı hususlar belirtilmemekte veyahut bilanço şirketin gerçek durumunun görülmesine mani yanlış bir takım hususları ihtiva etmekte ise, idare meclisi azalarıyla müdürler ve murakıplar, bilançonun tasdikıyla ibra edilmiş olmazlar." hükmü yer almakta idi. Anılan fıkranın gerekçesinde "Yargıtay kararları ile oluşan hukuk bu suretle aynen korunmuştur. Hükmün iki yeniliği vardır. İkisi de İsv. BK m. 758 (1) ve (2)'den alınmıştır. Bu da, ibraya olumlu oy veren pay sahipleri ve ibra kararını bilerek payı iktisap eden kişilerin dava haklarına ilişkindir. İkinci yenilik, diğer pay sahiplerinin dava haklarının ibra kararının alınmasından altı ay sonra düşeceğine ilişkin hükümdür." denilmiştir. Bkz. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Esas No: 1/324, S.Sayı:96, Nr.112

21) Helvacı, 2013, s.79

Diğer ortakların dava hakları ise ibra tarihinden itibaren altı ay geçmesiyle düşer. Altı aylık süre hak düşürücü süredir²².

Böylece, ibraya olumlu oy veren ve ibraya olumlu oy veren kişiden bilerek pay iktisap eden kişi, kooperatifin sorumluluk davasında oy veremez ve tazminatın kooperatife verilmesi koşulu ile dolayısıyla zararın tazmini davasını açamaz²³.

Genel kurulda görüşülen ibra hususuna red oyu veren, çekimser kalan ya da toplantıya katılmayan ortakların ise, genel kurulun ibraya ilişkin kararından itibaren altı ay içerisinde yönetim kurulu üyelerine aleyhine dava açması gerekir. Bu süre geçirilmiş ise, anılan ortaklar dahi dava açma haklarını kaybederler.

7. Yargıtay Açısından İbra

Yargıtay'ın ibra hususundaki içtihadı, ibranın "**açık ibra**" olması gerektiği yönündedir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 13.05.2013 tarihli, E.2012/10887, K.2013/9792 sayılı kararında "**Genel kurul tarafından verilen ibra kararlarının hukuki sonuç doğurabilmesi için ibranın açık ibra, yani somut olayların tartışılıp değerlendirilmek sureti ile ilgililerin ibrasına karar verilmesi gerekmektedir.**" denilmiştir. Açık ibra kararı TTK'nın 558'inci, örtülü ibra ise 424'üncü maddesinde düzenlenmiştir.

Açık ibrada, genel kurul, yönetim kurulu üyelerinin ve yöneticilerin sorumluluktan ibra edilmelerine karar verir.

Örtülü ibrada ise böyle açık bir ibra kararı yoktur. Ancak, bilançonun genel kurul tarafından onaylanması yönetim kurulu üyelerinin ve yöneticilerin ibra edilmeleri sonucunu doğurur.

Tekinalp, iki ibra kararı arasında hüküm ve sonuçları bakımından fark olmadığını belirtse de²⁴, Yargıtay, genel kurul tarafından verilen ibra kararlarının hukuki sonuç doğurabilmesi için ibranın açık ibra olması gerektiği görüşündedir.

Bu yönüyle, kooperatifin zararına sebebiyet veren yönetim kurulu üyeleri ile yöneticilerinin, genel kurul toplantısında ibraları görüşülürken, genel bir ibra talebi yerine, varsa oluşan zararın tutarını, sebeplerini ve bu konudaki kusursuzluklarını açıkça ortakların bilgisine sunmaları, ibra kararının bu hususlar dairesinde müzakere edilerek alınmasını temin etmeleri ve toplantı tutanağına müzakere edilen hususların açıkça yazılmasını sağlamaları, olası bir davada ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçları ortadan kaldıracaktır.

8. Genel Kurulun İbra Etmemesi Halinde Yönetim Kurulu Üyelerinin Başvurabilecekleri Yollar

Uygulamada zaman zaman genel kurulun yönetim kurulu üyelerini ibra etmekten kaçındıkları hallere rastlanabilmektedir.

22) Reisoğlu'na göre, genel kurulda veya bilançoda açıklanan maddi olaylar dışındaki olaylar nedeniyle, daha sonra yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu söz konusu olursa; şirket tarafından yönetim kurulu üye ya da üyeleri hakkında zarar ziyan davası açılabilecektir. Reisoğlu, Seza, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Anonim Şirketlere İlişkin Başlıca Yeni ve Farklı Düzenlemeleri, Bankacılar Dergisi, S.79, 2011, s.124.

23) Tekinalp, 2015, s.366.

24) Tekinalp, 2015, s.366.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 04.12.2014 tarihli, E.2013/18125, K.2014/19043 sayılı kararında "Davacı yönetim kurulu üyesinin ibra edilmemesine karar verilebilmesi için bu kararı haklı kılacak nedenlerin de dosya kapsamından anlaşılması gereklidir. Davalı şirket vekili tarafından sunulan cevap dilekçesinde dahi dava konusu kararın şirketin iki ortağının kişisel anlaşmazlığından dolayı alındığı ve davanın şirketin diğer büyük hisseli ortağına ihbarını istedikleri bildirilmiştir. Yine yukarıda değinilen bilirkişi raporunda davalı şirketin defterlerinin kapanış tasdiklerinin usulüne uygun olarak yaptırıldığı, defterlerin usulüne uygun olarak tutulduğu ve şirketin 2010 yılında dikkate değer ölçüde kar elde ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca aynı genel kurul toplantısında yönetim kurulu faaliyet raporu, bilanço ve kar zarar cetveli görüşülüp kabul edilmiş, ibra edilmeyen davacının aleyhine sorumluluk davası açılmamasına karar verilmiştir. Tüm bu veriler dava konusu genel kurul kararının keyfi olarak alındığını ve afaki iyi niyet kurallarına aykırı olduğunu göstermektedir." denilerek, ortakların herhangi somut bir sebep olmaksızın yönetim organı üyelerini ibra etmemesinin iyi niyet kurallarına uygun düşmeyeceğine hükmedilmiştir.

Bu açıdan bakıldığında, yönetim kurulu üyelerinin ortaklar tarafından sorumluluktan kurtarılmak amacıyla ibra edilmesi, karara katılmayan ortaklar tarafından iptal davasına konu edilebileceği gibi; ortakların genel kurul olarak yönetim kurulu üyelerini keyfi olarak ibra etmemeleri de yönetim kurulu üyeleri tarafından mahkemece hükmen ibraya karar verilmesi amacıyla ibra davası olarak yargıya taşınabilir.

9. Özet Ve Sonuç

Kooperatifin yönetim kurulu üyeleri, kanundan ve anasözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlâl ettikleri ve kooperatifin zararına verdikleri takdirde, bu zararın tazminini, kooperatif ve her bir ortak isteyebilir.

Bununla birlikte, ibra ile yönetim kurulu üyelerinin hukukî sorumlulukları ortadan kalkar. Kooperatiflerde yönetim kurulu üyelerinin ibrasına karar verecek organ genel kuruldur.

Genel kurul tarafından verilen ibra kararlarının hukuki sonuç doğurabilmesi için ibranın açık ibra olması gerekmektedir.

Yönetim kurulu üyelerinin ibrasına olumlu oy veren ve ibraya olumlu oy veren kişiden bilerek pay itkisat eden ortakların dava hakkı ortadan kalkar.

İbra hususuna red oyu veren, çekimser kalan ya da toplantıya katılmayan ortaklar ise, genel kurulun ibraya ilişkin kararından itibaren altı ay içerisinde yönetim kurulu üyelerine aleyhine dava açabilir. Bu süre geçirilmiş ise, anılan ortaklar dahi dava açma haklarını kaybederler.

Kooperatif genel kurulunun, sorumluluktan ibraya ilişkin kararı, sonradan başka bir genel kurul kararı ile kaldırılamaz. Ancak, ibraya ilişkin genel kurul kararının iptali talep edilebilir.

Diğer yandan, ortakların genel kurul olarak yönetim kurulu üyelerini keyfi olarak ibra etmemeleri halinde, yönetim kurulu üyeleri mahkemece hükmen ibraya karar verilmesi amacıyla dava açabilirler.

Hukukî sorumluluğa olan önemli etkisi nedeniyle, yönetim kurulu üyelerinin, ibra maddesini olağan genel kurul toplantısının gündemine almaya özen göstermeleri, genel bir ibra talebi yerine, varsa oluşan zararın tutarını, sebeplerini ve bu konudaki kusursuzluklarını açıkça genel kurulun bilgisine sunup ibra kararının bu hususlar müzakere edildikten sonra alınmasını temin etmeleri menfaatlerine olacaktır.

Kaynakça :

Aytaç, Zühtü (1982). Anonim Ortaklıklarda İbra. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Çamoğlu, Ersin (2012). Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açılacak Sorumluluk Davalarında Zamanaşımı. Yaklaşım Dergisi, S.233, s.225-233

Çelik, Aydın (2007). Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası, Ankara: Adalet Yayınevi.

Helvacı, Mehmet (1995). Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Helvacı, Mehmet (2013). Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğunda Farklılaştırılmış Teselsül. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013/2, s.85-96

Pulaşlı, Hasan (2016). Şirketler Hukuku Genel Esaslar. Ankara: Adalet Yayınevi.

Reisoğlu, Seza (2011). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Anonim Şirketlere İlişkin Başlıca Yeni ve Farklı Düzenlemeleri. Bankacılar Dergisi, S.79, s.104-143.

Şener, Oruç Hami (2017). Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Tekinalp, Ünal (2015). Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Komisyon Raporu: Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:23, Yasama Yılı:2, S.Sayısı:96, Nr.112

Yargıtay 11.HD'nin (13/05/2013) E.2012/10887, K.2013/9792 sayılı kararı.

Yargıtay 11.HD'nin (04/12/2014) E.2013/18125, K.2014/19043 sayılı kararı.

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNE GENEL BİR BAKIŞ VE ULUSAL ÇAPTA UYGULANAN POLİTİKALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yeter DEMİR USLU*

1. Giriş

İnsanoğlunun var olduğu ilk yıllardan beri hem doğal afetler sebebi ile hem de insanoğlunun sebep olduğu bazı nedenlerden dolayı dünya sürekli değişim yaşamaktadır. Her geçen gün dünya nüfusunun sürekli artması, insanoğlunun doğal dengeye çok fazla müdahale etmesi gibi çeşitli faktörlerden dolayı gerçekleşen değişimlerin süresi artık asırlar ya da yıllar yerine günler, saatler hatta dakikalar ile ölçülmektedir.

Günümüz dünyasında değişimlerin çok hızlı olması bazen kontrol dışı olayların meydana gelmesine sebebiyet vermektedir.

21. Yüzyılda 2. Dünya Savaşı'ndan itibaren bütün dünyayı etkileyen ve kontrol dışı olan bu olayların en önemlisi de **COVID-19** salgını olmuştur.

SARS-CoV-2 virüsünün sebep olduğu **COVID-19** salgını **31 Aralık 2019**'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin Hubei eyaletine bağlı olan Wuhan şehrinde ortaya çıkmıştır (*Dikmen, Kına, Özkan, & İlhan, 2020*).

COVID-19 salgınının yayılması çok kolay ve hızlı olduğundan kısa sürede bütün dünyayı etkisi altına almıştır.

Meydana gelen bu etkili olayın sağlık sorunu yaratması bütün insanlığı tehlikeye atmaktadır. Bu nedenle de hem bireysel hem ulusal hem de global çapta bazı politikalar geliştirilerek tedbir alınmak zorunluluğu oluşmuştur.

Gerçekleştirilen bu politikaları ve tedbirleri incelemeden önce pandemi kavramı ve süreci hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Pandemiyi en doğru şekilde kullanabilmek ve yönetebilmek için Dünya Sağlık Örgütü (**DSÖ**)'nün pandemi tanımlamasına bakmak gerekmektedir.

*Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi

2. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün Pandemi İlanı

Pandemi oldukça dikkat edilerek kullanılması gereken bir kavramdır. Bu kavramın yanlış kullanılması hastalığa karşı mücadelenin bir öneminin olmadığı anlaşılabilir gibi insanlarda yersiz korku ve tedirginliğin oluşmasına da neden olabilmektedir. Bu nedenle pandemi terimini kullanmadan önce **DSÖ**'nün pandemi sürecinin başlaması için şartlarını dikkate alarak kullanmak gerekmektedir.

DSÖ pandemi tanımlamasına göre bir pandemi ancak aşağıda belirtilen 3 şartın oluşması koşulu ile başlanmış sayılmaktadır.

- Nüfusun daha önce maruz kalmadığı bir hastalığın ortaya çıkışı
- Hastalığın ortaya çıkmasındaki etmenin insanlara bulaşması ve bunun sonucunda tehlikeli bir hastalığa yol açması
- Hastalık etmeninin insanlar arasında çok kolay şekilde ve sürekli olarak yayılması

Belirtilen bu şartlardan da anlaşılacağı üzere bir hastalığın ya da tıbbi bir olayın yaygın şekilde olması veya çok sayıda kişinin ölümüne sebebiyet vermesi o hastalığı ya da tıbbi durumu pandemi olarak nitelendirmez. Çünkü pandemi olarak nitelendirilmesi için bulaşıcı olması da gerekmektedir. Örneğin kanser hastalıkları ya da beyin tümörü barındıran hastalıklar çok fazla ölüme sebebiyet vermesine rağmen bulaşıcı olmamasından dolayı pandemi olarak nitelendirilmez (*World Health Organization, 2014*) (*World Health Organization, Workforce density per 1000 population, Global Health Observatory data repository, 2015*).

Dünyada ilk pandemi nedeniyle karantina uygulanması 1377 yılında Dubrovnik ve Venedik'te cüzzam salgını nedeniyle olmuş ardından 300 yıl sonra ise İngiltere'de veba salgını ile devam etmiştir.

Pandemi tarihine baktığımızda bugüne kadar insanlığı etkileyen 21 pandemi meydana geldiğini, çok sayıda insanın ölümü ile sonuçlandığı ve dünyayı en çok etkileyen salgınlar arasında **cüzzam, veba, kolera, grip, AIDS, SARS, Ebola** ve günümüzde de **COVID-19** olarak gündeme gelmiştir (*Terzioğlu, 2020*).

3. Pandemi Sürecinde Dünyada Ulusal Çapta Uygulanan Politikalar

COVID-19 salgını tüm dünyada devam ederken hemen hemen her ülke kendince birtakım önlemler almakta, söz konusu virüsün mevcut ve gelecekte gerçekleşmesi muhtemel yıkıcı nitelikteki tüm etkilerine karşı daha temkinli davranmaktadır.

Salgın, önemli bir sağlık problemi olduğu kadar, kısa ve uzun vadeyi kapsayacak şekilde ekonomik, siyasi, güvenlik ve sosyal boyutlarıyla da değerlendirilmektedir. Bu boyutlar göz önünde bulundurularak işe yarar nitelikte ve kalıcı tedbirler alınmaktadır. Pandemi süreçlerinde tedbir kapsamında çeşitli önlemler alınmasının ülkelere olumsuz yönde sosyo-ekonomik etkileri olmaktadır.

Pandemi sürecinde alınan tedbirlerin ekonomik sonuçları toplumda birçok kesimi çıkmaza sürükleyecektir. Bunun neticesinde birçok vatandaş hem ekonomik açıdan hem de ekonomik çıkmazın getirdiği çaresizlik durumu ve psikolojik sorunlar açısından devlet desteğine ihtiyaç duyacak duruma gelmişlerdir. Vatandaşlarının bu olumsuz durumdan en az etkilenmesi için

Ülkelerin zerine çeşitli sorumluluklar yüklenmektedir. Dünyada da bu çerçevede birçok lke **COVID-19** Pandemisi sürecinde çeşitli politikalar uygulayarak bu süreçte üzerine deni yaparak vatandaşlarının refahını korumaya alımılardır. Bu minvalde ülkeler uyguladıkları politikaları toplum sağlığını korumaya yönelik faaliyetlerin yanında ekonomik anlamda destekleyici faaliyetleri de içerecek şekilde hazırlamışlardır. Dünya da bu politikalara örnek olarak ekonomik yönde güçlü olan Almanya ve Avusturalya gibi ülkelerin uyguladıklarını inceleyerek bir öngörü elde edilmektedir.

Almanya'da **06 Ağustos 2020** itibari ile **COVID-19** tanısı konan toplam vaka sayısı **212022** ve **COVID-19** sebebi ile ölen sayısı 9168 olarak açıklanmıştır (*World Helath Organization, 2020*).

Almanya **COVID-19** pandemi sürecinde bu sürecin sosyo-ekonomik etkilerinden vatandaşlarını koruyarak refah seviyelerini yüksek tutmak için Sosyal Koruma Paketi tasarlamıştır. Bu paketin temel amacı pandeminin olumsuz etkilerinden korunmak ve çeşitli araçlar sayesinde **COVID-19** virüsünün sosyal ve ekonomik etkilerini en aza indirmektir. Sosyal Koruma Paketi tasarlanırken dezavantajlı gruplar göz önünde bulundurulurken hazırlanmıştır.

Bu minvalde paketin içerisinde serbest meslek sahipleri ve küçük esnaf ve girişimciler içinde temel güvenlik, kaybedilen i için kısa çalışma deneği, sosyal hizmet çerçevesinde psikolojik destek sunulması ve bu durumun öneminin belirtilmesi ve vatandaşlara bu konuda destek sunan sosyal hizmet sağlayıcılarının da korunmasını da içermektedir. Sosyal Koruma Paket erevesinden bu faaliyetler hayata geçirilirken en önemli konunun sağlıklı toplum olması bilincinde hareket edilerek, çalışan ve i veren sağlığını korumaya yönelik faaliyetler ön planda tutulmuştur.

Bu faaliyetlerin yanında pandemi sürecinde, çocuklu ailelere daha iyi yaşam standarttı sağlayabilmek adına ocuk Destek deneği ve ocuk Destek/Bakım Tazminatı gibi sosyal destek fonları sağlanmıştır. ocuk Destek/Bakım Tazminatı 12 yaından küçük çocuğa sahip olan ve yine 12 yaından küçük engelli çocuğu olan aileleri kapsamaktadır. Bu ailelerin çocuklarının bakımları nedeniyle mesleki faaliyetlerini yrtemedikleri durumlarda meydana gelen kazanç kaybını azaltmak amacı ile tasarlanmıştır (*Bundesministerium, 2020*).

Almanya'da pandemi sürecinde daha büyük çapta sosyal yardımlar ise, sosyal hizmet sağlayıcıları ve destek/bakım kurumlarının varlıklarını koruya bilmeleri için mali destek alabilmelerine yönelik planlanmıştır.

Mevcut desteklere ek olarak vatandaşların salgın süresince gıda açısından herhangi bir problem yaşanmaması adına mevsimsel işçileri kapsayan destekler de sağlanmaktadır (*Bundesministerium, 2020*).

Avustralya'da 06 Ağustos 2020 itibari ile **COVID-19** tanısı konan toplam vaka sayısı 19444 ve **COVID-19** sebebi ile ölen sayısı 247 olarak açıklanmıştır (*World Helath Organization, 2020*).

Güncel veriler dikkate alındığında Avustralya'da karşılaşılan **COVID-19** vaka sayısı ve buna bağlı ölümlerin sayısı diğer ülkelere kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Bu verilere rağmen yapılan ulusal araştırmalara göre, sosyo-ekonomik açıdan her üç Avustralyalıdan birisi olumsuz yönde etkilenmiştir (*Australian Bureau of Statistics, 2020*).

Bu etkinin en belirgin göstergesi ise **2020** yılının Nisan ayının sonlarına doğru işsizlik maaşı alanların sayısı **2019** yılında işsizlik maaşı alanların sayısından 500 bin daha fazla olmasıdır.

Bu erevede Avustralya hkmeti **COVID-19** virüsünden etkilenen vatandaşlarına bazı sosyal yardımlar yapmaya balamıtır. Bu yardımlar; virüs hakkında bilgi veren yardım hatlarının kurulmasını, engelli kişileri ailelerini ve bakıcılarını kapsayan Yönetim ve Operasyonel Planı tasarlayarak bu kişilere tarama imkanının ve diğer sağlık hizmetlerinin ulatırılmasının sağlanması ve çeşitli ekonomik yardımları kapsamaktadır.

Avustralya hükümetinin ekonomik açıdan izlediği politikalar; ilk etapta yardıma ihtiyaç vatandaşlara 750 Avustralya dolarının verilmesi ile başlamış ve daha sonra aynı kriterlere sahip 5 milyon vatandaşına 750 Avustralya doları yardımında bulunmuştur.

Bu yardımların yanında gençlik ödeneği, dul ödeneği, hastalık ödeneği ve ebeveynlik ödeneği gibi çeşitli şekillerde iki haftada bir 550 Avustralya doları yardımı sağlanmaktadır (*Department of Employment Affairs and Social Protec, 2020*).

Türkiye’de 06 Ağustos 2020 itibari ile **COVID-19** tanısı konan toplam vaka sayısı 237265 ve **COVID-19** sebebi ile ölen sayısı 5798 olarak açıklanmıştır. Yine aynı tarih itibari ile yapılan toplam test sayısının ise 5 milyonun üzerinde olduğu görülmektedir (*T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020*).

Türkiye bu süreçte sosyo-ekonomik açıdan vatandaşlarının refahını ve toplum sağlığını korumak için çeşitli politikalar uygulamaktadır. Bu çerçevede oluşturulan paketin içeriği; asgari ücret desteği, vergi ötelemeleri, bireysel ihtiyaç kredisi, ticari hayatın aksamaması için devreye alınan tedbirler, bireysel ihtiyaç desteği, esnaf paketi ve kısa çalışma ödeneğini kapsamaktadır. Ayrıca Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi kapsamında ilk etapta 2 milyon 111 bin haneye maddi yardım sağlanmıştır.

Bu desteğin devamı niteliğinde ise Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla ihtiyaç sahibi olduğu belirlenen 2 milyon 300 bin haneye de bin Türk lirası maddi yardımda bulunulmuştur. Bu yardımların üçüncü etabında ise 1 milyon 13 bin haneye maddi destek sağlanmıştır (*T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020*).

Yine ekonomik açıdan 3 milyonun üzerinde kısa çalışma ödeneği desteği, aynı zamanda da nakdi yardım destekleri ve işsizlik ödemeleri sağlanmıştır. Bunlara ek olarak dönemsel ihtiyaç sahiplerine haziran ayı itibari ile 11 milyar Türk lirasının üzerinde maddi yardımda bulunulmuştur (*Sabah Gazetesi, 2020*) (*Birinci & Bulut, 2020*).

4. Sonuç ve Öneriler

COVID-19 pandemi sürecinin genel bir değerlendirilmesi yapıldığında her ülke ulusal çapta toplumun sağlığını koruyabilmek için çeşitli tedbirler almak zorunda kalmıştır. Alınan bu tedbirlerin sonucunda ise ulusal çapta bazı sosyo-ekonomik problemler ortaya çıkmaktadır. Ülkeler bu problemleri çözebilmek adına bazı politikalar tasarlayarak uygulamaktadır. **COVID-19** pandemi sürecinde ulusal çapta alınan önlemler ve karşılaşılan problemler benzer olduğundan dolayı ülkelerin uyguladıkları politikalarda da büyük benzerlikler bulunmaktadır.

Avustralya gibi **COVID-19** virüsünden diğer ülkelere nazaran vaka sayısı ve ölen sayısı olarak daha az olan ülkeler de bile **COVID-19** pandemisinin yarattığı sosyo-ekonomik etkileri diğer ülkeler kadar oluşturmaktadır. Avustralya’da bu süreçte nüfusunun neredeyse üçte biri sosyo-ekonomik açıdan etkilenmiştir. Bu durumun temel sebebi ise dünyanın artık küreselleşen bir ekonomiye sahip olmasıdır. Yani Avustralya’nın ihracat ve ithalat aşamasında diğer ülkeler ile bağlantılı olması belli aksaklıklara neden olmaktadır. Bu nedenle de vaka ve ölen sayısında ne kadar az olursa olsun sosyo-ekonomik açıdan küresel çapta oluşan olumsuz durumdan etkilenmektedir.

COVID-19 pandemi sürecinde ülkelerin aldığı önlemler kapsamında uygulanan politikalar sadece ekonomiyi kapsamamalıdır. Çünkü bu süreçte vatandaşlar hem sağlık açısından hem ekonomik açıdan hem de sosyal hayat ve psikolojik açıdan sorunlar yaşamaktadır. Bu nedenle uygulanan politikalar karşılaşılan bu problemlerin tamamını kapsamalıdır.

COVID-19 süresinde ülkeler ulusal çapta bazı politikalar uygulayarak vatandaşlarına ekonomik

destek sağlayarak bu sürecin etkilerini hafifletmeye çalışmaktadır. Fakat uzun vadede bu durum devletin bütçesine büyük zararlar verecektir. Bu nedenle bundan sonra uygulanacak politikalar, alınacak tedbirler ve gündelik yaşam bu durum göz önüne alınarak tasarlanmalıdır.

Kaynakça

Australian Bureau of Statistics. (2020, 05 01). Household Impacts of COVID-19 Survey. Australian Bureau of Statistics. <https://www.abs.gov.au/ausstats/abs%40.nsf/mediareleasesbyCatalogue/DB259787916733E4CA25855B0003B21C?O> adresinden alındı

B. f. (2020, 08 06). Informationen des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales. <https://www.bmas.de/DE/Schwerpunkte/Informationen-Corona/informationen-corona.html> adresinden alındı

Birinci, M., & Bulut, T. (2020). Covid-19'un Sosyo-Ekonomik Yönden Dezavantajlı Gruplar Üzerindeki Etkileri: Sosyal Hizmet Bakış Açısından Bir Değerlendirme. Sosyal Çalışma Dergisi, 62-68.

Department of Employment Affairs and Social Protec. (2020, 08 07). MyWelfare. COVID-19 Services. <https://services.mywelfare.ie/en/topics/covid-19-payments/> adresinden alındı

Dikmen, U., Kına, A., Özkan, H., & İlhan, M. (2020). COVID. Biyoteknolojik ve Stratejik Sağlık Araştırmaları Dergisi.

Sabah Gazetesi. (2020, 05 07). Bakan Albayrak açıkladı: Destek tutarı 200 milyar liraya ulaştı. Sabah Gazetesi. https://www.sabah.com.tr/apara/haberler/2020/04/25/bakan_albayrak_video_ile_duyurdu adresinden alındı

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020, 05 01). <https://www.ailevecalisma.gov.tr/trtr/haberler/2-milyon-bin-haneyeye-1-000-er-tl-nakti-destek-odemeleri-basladi-1/> adresinden alındı

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020, 08 07). <https://covid19.saglik.gov.tr/> adresinden alındı

Terzioğlu, F. (2020). COVID-19 Sürecinde Sağlık Sistemlerinin Zorlukların Üstesinden Gelebileme Kapasitesinin Geliştirilmesi ve Hemşireler ile Diğer Sağlık Profesyonellerinin Güçlendirilmesi. Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi, 76-84.

World Health Organization. (2014). Health-system resilience: reflections on the Ebola crisis in western Africa. by Kiény MP, Evans DB, Schmetts G, Kadandale S. Bull World Health Organ. <https://www.who.int/bulletin/volumes/92/12/14-149278/en/#>. adresinden alındı

World Health Organization. (2015). Workforce density per 1000 population, Global Health Observatory data repository. <https://apps.who.int/gho/data/node.main.A1444?lang=en>. adresinden alındı

World Helath Organization. (2020, 08 07). <https://covid19.who.int/region/wpro/country/au> adresinden alındı

World Helath Organization. (2020, 08 06). <https://covid19.who.int/region/euro/country/de> adresinden alındı

DUYGUSAL ZEKÂ ve SOSYAL HİZMET

Meral ŞENER*

Giriş

Hissetme ve düşünme, insanların fiziksel ve sosyal ortamda yaşadıkları en önemli süreçtir. Hissetme ve düşünme sayesinde “*duygusal varlık*” olarak insanlar, hissettiği ihtiyaç ve arzularını gerçekleştirme için dışsal sosyal yapı ve süreçler yaratır ve inşa ederler. İnsanın varoluşunu bulması ve varoluşuna anlam vermesi de düşünce ve hisler aracılığıyla gerçekleşir. Düşünceler ve duygular birbirlerine bağımlıdır ve insan yaşantısının ayrılmaz bir parçasıdır (Smith, 2009, s. 82).

Duygular çevresel değişikliklere uyum sağlamak için beden ve zihin tarafından yapılan değişikliklerdir ve doğduğumuz andan itibaren insanlarla birlikte dir. Karmakarışık ve zor olabilirler ancak ihtiyaç duyulandan elde edildiğinden emin olunması açısından insan hayatının önemli bir parçasıdır. Duygular, insanların başkalarıyla sosyal ilişkiler kurmalarına yardımcı olur.

Duyguların bir diğer işlevi ise insanları tehlikelere karşı uyarmasıdır. Örneğin insanlar aç olduğunda üzülmelerse kendilerini beslemeyebilirler ya da korkmayan insanlar, tehlikeli şeyler yapmaktan kaçınmazlar (Grant, Kinman ve Alexander, 2014, s. 876; Mulcrone, 2017, s. 3).

Duygular, insanların anlaşılmasında ve onların düşünce ve davranışlarının anlamlandırılmasında önemli role sahip olup insanların benliği ile sosyal dünyasını nasıl yorumladığını ve zararları, tehlikeleri ve zorlukları nasıl ele aldığını göstermektedir (Tuğrul, 1999, s. 12; Smith, 2009, s. 83).

Birey odaklı bir meslek olan sosyal hizmette de bireylerin duygularının anlaşılması ve ele alınması, sosyal hizmet uygulamasının müracaatçıyla ilk görüşme, değerlendirme, gözlem, karar verme, planlama ve müdahale aşamalarında kritik bir unsurdur (Morrison, 2007, s. 259).

Bu noktada duyguları algılama, anlama, yönetme ve etkili bir şekilde kullanmanın yanı sıra uygulanabilir yollarla işleme yeteneği manasına gelen duygusal zekâ kavramı, sosyal hizmet için giderek önem kazanmaktadır (Schutte, 2014, s. 741).

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Sosyal Hizmet Programı, meral_senerr@hotmail.com

Bu çalışmada duygusal zekânın ne olduğu açıklanmakta ve sosyal hizmet mesleğindeki önemi hakkında bilgiler verilmektedir.

Duygusal Zekâ

Duygusal zekâ, doksanlı yılların başında farklı şekillerde ortaya çıkan ve hem popüler bir çekiciliğe hem de giderek artan uygulamaları ile teorik ve akademik profile sahip olan yeni bir kavramdır. Salovey ve Mayer'in 1990 yılında yaptıkları çalışmaları ile bu yapının temellerini atmış ve yapının karmaşık boyutlarını belirlemeye çalışan ilk duygusal zekâ modelini sunmuşlardır. Bu kavramın görünür ve popüler bir psikolojik kavram olmasını sağlayan gelişme ise Daniel Goleman'ın **1995** yılında yayınladığı '**Duygusal Zekâ**' isimli kitabının yayınlanmasıdır. Bugün ise duygusal zekâ kavramı, akademik araştırmalarda işletme, eğitim ve tıp bilimi dâhil olmak üzere birçok mesleki disiplinde giderek yaygınlaşan bir kavram haline gelmiştir (*Ingram, 2013, s. 988-990*).

Temelde duygusal zekâ, bireyin kendindeki ve başkalarındaki duyguları tanımlama ve hem kendindeki hem de başkalarındaki duyguları yönetme yeteneğini kapsamaktadır (*Biggart ve diğ., 2016, s. 3*).

Aynı zamanda duyguların anlamlarını ve ilişkilerini tanıma ve bu temelde akıl yürütme ve problem çözme yeteneğini ifade etmektedir (*Mayer, Caruso ve Salovey, 1999, s. 267*).

Goleman (**1995**) duygusal zekâyı kendini motive edebilme ve hayal kırıklıkları karşısında devam edebilme yeteneği, dürtü kontrolü ve tatmin gecikmesi, ruh halini düzenleme ve sıkıntının düşünme yeteneğini engellemesini önleme, empati kurma ve umut etme kavramlarıyla ilişkilendirmiştir. Bunların yanında duygusal zekâ, entelektüel büyümeyi teşvik etmek için duyguları yansıtıcı olarak düzenleme yeteneklerini de içermektedir (*Mayer, Salovey ve Caruso, 2004, s. 197*).

Duygusal zekâ kavramı günümüzde popüler hale gelmişse de birçok alanda halen genel zekânın temel alındığı, duygusal zekânın ise göz ardı edildiği görülmektedir. Oysaki duygusal zekâ, genel zekânın ve diğer yeteneklerin en etkin şekilde kullanılabileceğini belirleyen şeydir.

Duygusal olarak zeki (**yani duygusal zekâsı gelişmiş olan**) bireyler hem yakın ilişkilerinde hem iş hayatlarındaki ilişkilerinde başarılı olma açısından duygusal zekâ yönü gelişmemiş göre daha avantajlıdırlar (*Goleman, 1995*).

Bu bireyler diğer insanların ne hissettiğini söyleyebilir, duygular hakkında konuşabilir, kararlarını bildirmek için duyguları kullanabilir ve insanların hislerini etkileyebilir, onları sakinleştirebilirler. Farklı bağlamlarda hem kendi hisleri hem de başkalarının hisleri konusunda iyi tahminlerde bulunabilirler (*Silman, 2015*).

Duygusal olarak zeki bireyler aynı zamanda daha etkili stres yönetimi stratejileri kullanma eğilimindedir. Ayrıca bu kişiler yaşamdan daha fazla doyum alırlar ve sağlıkla ilgili daha olumlu davranışlarda bulunarak hem fiziksel hem psikolojik olarak daha sağlıklı olurlar (*Grant, Kimman ve Alexander, 2014, s. 877*).

Sosyal hizmet açısından bakıldığında ise duygusal zekâ, gelişmiş muhakeme ve karar verme yeteneği, daha esnek görüşme becerileri ve daha fazla güven, iyimserlik ve işbirliği gibi olumlu sonuçlar meydana getirebilmektedir.

Bu olumlu sonuçlar ve sosyal hizmet uygulamalarında duyguların ve güç ilişkilerinin merkezi olması göz önüne alındığında duygusal zekâ hakkındaki akademik literatürün katlanarak büyümesi ve duygusal zekânın sosyal hizmetle potansiyel ilgisinin tartışılması gerekmektedir.

Ancak sosyal hizmette duygusal zekâ hakkında çok az araştırma yapılmıştır. Yapılan az sayıdaki

bu araştırmalar da duygusal zekânın sosyal hizmet uzmanı olmanın önemli bir parçası olduğu ve öğretilmesi gerektiğini göstermektedir (*Morrison, 2007, s. 246; Grant, Kimman ve Alexander, 2014, s. 877; Mulcrone, 2017, s. 12*).

Duygusal Zekâ ve Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet uygulamaları genellikle bir dizi koşul nedeniyle duygu bağlamına yerleştirilebilmektedir. Örneğin yas deneyimi müracaatçıda kayıpla ilişkili olarak üzüntü, öfke ve belirsizlik duygularına yol açabilir.

Bu bağlamda sosyal hizmet, ortaya çıkan sorunların yol açtığı duyguların belirlenmesi ve yanıtlanması ile ilgilidir. Duyguların rolü, sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıların duygusal bağlamıyla uğraşmaları ve bunun da kendileri üzerindeki etkisinin, dolayısıyla uygulamalarının farkına varması nedeniyle iki yönlü bir süreçtir (*Ingram, 2013, s. 991-992*).

Sosyal hizmet uzmanları, duygusal zekânın kullanılacağı duygusal olarak zorlayıcı, stresli görevlere sahiptir. Sosyal hizmet uzmanları hem öğrenciyken hem de alanda etkin olarak çalışırken evsiz, intihar düşüncesinde olan, istismar, aile içi şiddet, madde kötüye kullanımı, suç durumu gibi birbirinden farklı yaşantıları olan müracaatçıyla karşılaşılabilmekte ve müracaatçıların yaşadıkları deneyimlere yakından tanıklık etmektedir.

Örneğin cinsel taciz konusunda çalışan sosyal hizmet uzmanları tecavüz olayını defalarca dinlemektedir ya da bakım evlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanları müracaatçıların bireysel bağımsızlıklarını nasıl kaybettiklerini izlemektedir.

Bu stres faktörlerine maruz kalmak sosyal hizmet uzmanlarında duygusal tepkiler ve stres yaratabilmektedir. Müracaatçının taleplerinin karşılanmasına yardımcı olunamadığında veya işler istedikleri gibi gitmediğinde öfkelenilmekte, bir müracaatçı ona kızdığında korkabilmekte ve müracaatçının hikâyesini dinlerken üzgün hissedebilmektedir.

Tüm bu nedenler, bir sosyal hizmet uzmanının görevine devam edebilmesi açısından duygusal zekânın ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir (*Stanley ve Bhuvanewari, 2016; Mulcrone, 2017, s. 2-9*).

Sosyal hizmet mesleği net teknikler ve resmi emirler içerse de esasında ilişkiye dayalı bir uygulamadır ve müracaatçıların duygusal taleplerini içermektedir. Bu duygusal talepler göz önüne alındığında duygusal zekâ kaynaklarını arttırılması, sosyal hizmet uzmanlarına bu duygusal taleplerle başa çıkmak için gerekli becerileri sağlamanın bir yoludur. Sosyal hizmet ilişkisi ancak sosyal hizmet uzmanı duygusal olarak zeki ise beceri ve sevgi ile gerçekleştirilir (*Howe, 2008, s. 181; Biggart ve diğ., 2016, s.2-4*).

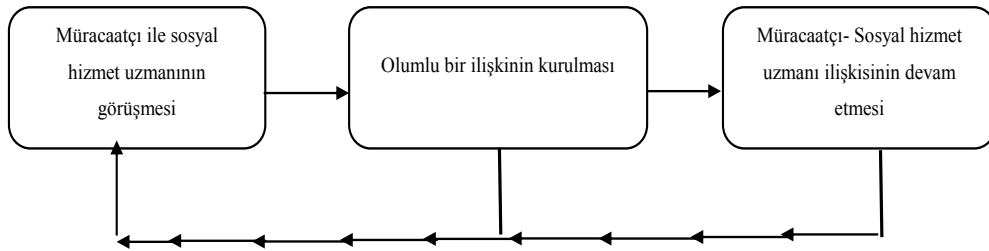
Duygusal Zekâ Teorisi duygusal olarak zorlayıcı bağamlarda iyi kararlar vermenin, kendini duygusal olarak iyi tanıma ve karmaşık duygusal durumları anlama ve başkalarına empatik olma becerisi gerektirdiğini ileri sürer (*Biggart ve diğ., 2016, s. 4*).

Bunların yanında sosyal çalışma alanında duygusal zekâ, kişinin kendini motive etmesi, iş arkadaşlarının ve müracaatçıların sözsüz mesajlarını okuması, duygusal olarak zorlayıcı durumları tanıması ve bunlara tepki vermek için stresi uygun bir şekilde ele alma ve kullanma becerisi de gereklidir. Bu açıdan sosyal hizmet uzmanlarının hem müracaatçıların duygularını hem de kendi duygularını tanıması ve düzenlemesi önemlidir. Duygusal zekâsı yüksek bir sosyal hizmet uzmanı, kendi duygularını daha iyi düzenleyebilecek ve müracaatçılarla daha etkin çalışacaktır (*Mulcrone, 2017, s. 5-6*).

unsurlarının yürütülmesini nasıl gerektirdiğini değil, duygusal zekânın daha fazla kullanılmasını gerektiren duygusal bir içeriğe izin veren bir ilişkiyi oluşturduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. İlk aşamada, sosyal hizmet uzmanı ve müracaatçı ilk kez bir araya gelmektedir.

İlişki kurmanın temel unsurları	Duygusal zekânın kilit yönü	İlişkinin Özellikleri
<ul style="list-style-type: none">• Özgünlük• Samimiyet• Kabul• Teşvik ve onay• Empati• Duyarlılık ve hassasiyet	<ul style="list-style-type: none">• Öz farkındalık• Empati• Motivasyon• Başkalarının duygularını yönetmek• İlişki	<ul style="list-style-type: none">• Açık ve dürüst• Güvenli• Karşılıklı ve işbirlikçi• Holistik (Bütüncül)• Tedavi edici

müracaatçılarla daha etkin çalışacaktır (*Mulcrone, 2017, s. 5-6*).

Şekil 1. Duygusal Zekâ Yönü Geliştirilmiş Sosyal Hizmet Modeli (*Ingram, 2013, s. 997*).

Bu aşama, ortaya çıkan konuların açıklığa kavuşturulması ve sosyal hizmet uzmanının potansiyel rolünün açıklığa kavuşturulması ile karakterize edilir.

Bu aşama ile bağlantılı olarak, yukarıda belirtilen ilişki kurmanın temel unsurları, etkileşimin işlevsel yönlerini güçlendirici, saygılı ve destekleyici hale getirmelidir. İkinci aşamada pozitif olarak oluşturulmuş ilişkide ilişkinin doğuracağı sorunları belirlemek, yönetmek ve müdahale etmek için sosyal hizmet uzmanının (**ve aslında müracaatçının**) duygusal zekâsını nasıl kullanması gerektirdiği belirtilmektedir.

Daha sonrasında bir dizi pozitif özellikler ile karakterize edilen üçüncü aşama yani ilişkinin devam etmesi beslenir. Sosyal hizmet ilişkisinin devam eden evrimsel doğası, pozitif bir ilişkinin sürdürülmesini sağlamak için bu modelin döngüsel olarak incelenmesini gerektirmektedir (*Ingram, 2013, s. 996-997*).

Sosyal hizmette duygusal zekânın bir diğer önemli olduğu nokta sosyal hizmet uzmanlarının stres yönetimidir. İlişki sorunları, kötü sağlık koşulları, yoksulluk, ayrımcılık ve yetersiz barınma gibi nedenlerden dolayı kendini stres altında hisseden bireylerle çalışmak sosyal hizmetin temel değerlerinden biridir. Herhangi bir sosyal hizmet müdahalesinin sonucu müracaatçıların stresinin azalmasıdır. Ancak stres altında olan insanlara yardım etmek stres ve kaygı yaratabilen bir durumdur (*Howe, 2008, s. 181*).

Eğer sosyal hizmet uzmanları kendi kaygılarını ve streslerini etkin bir şekilde yönetmekte zorlanırlarsa hizmet veremeyebilirler ya da hizmetlerinin niteliğinde düşüş yaşanabilir (*Silman, 2015*).

Ayrıca bu tür durumlar sosyal hizmet uzmanlarının duygusal kaynaklarına yönelik olumsuz etkilerde bulunabilir (Grant, Kimman ve Alexander, 2016, s. 874-875).

Böyle durumlarda duygusal zekâ, stres üzerinde faydalı bir etkiye sahip olan önemli bir beceridir (Biggart, 2016).

Duygusal zekâ Sosyal Hizmet Etik Kuralları ile doğrudan ilişkilidir. Örneğin bu etik standartlardan 'Zayıflık', bireyin kendi sorunlarını çözmesi ve müracaatçının ihtiyaç duyduğu şeye odaklanabilmesinin önemini vurgular. Bir diğer standart olan 'Yetkinlik' ise bir bireyin işinde ve bulunduğu konumda iyi performans gösterebilmesi için uygun zihniyete, eğitime ve mesleki bilgiye sahip olmayı gerektirir.

Bunlar aynı zamanda duygusal zekâ ile de ilgilidir çünkü bir müracaatçıya iyi hizmet verilebilmesi için sosyal hizmet uzmanının kendi duygularının yanında müracaatçının duygularını da okuyabilmesi gerekir. Temel etik değerler ile duygusal zekânın birbirine bağlı olması aynı zamanda duygusal zekânın sosyal hizmet eğitiminin önemli bir yönü olduğunu göstermektedir (Mulcrone, 2017, s. 6- 12).

Ancak tarihsel olarak sosyal hizmet müfredatı, sosyal hizmetin duygusal doğasına veya öğrencilerin duygu yönetimi becerilerini geliştirme ihtiyacına çok az vurgu yapmıştır (Grant, Kimman ve Alexander, 2014, s. 875).

Sosyal hizmet uzmanlarının duygulara erişimleri ve duygulara sahip oldukları alan nedeniyle yüksek duygusal zekâyâ sahip oldukları şeklinde yaygın bir düşünce olsa da yüksek duygusal zekânın olmaması sosyal hizmet uzmanları için potansiyel sorunlar içermektedir. Duygusal zekânın sosyal hizmet sınıflarına dahil edilmesinin empati, duyguları tanıma ve yansıtma gibi duygusal zekânın ana yönlerini arttırmak için yararlı olacaktır (Mulcrone, 2017, s. 8).

Duygusal zekâ, sosyal hizmet uzmanlarının uygulamalarını tamamlayabilmek için diğer meslektaşlarının işbirliğini kazanmak ve zorlu sosyal hizmet mesleğinde hayatta kalmak ve gelişmek için de önemlidir. Ancak duyguların sosyal hizmetteki yeri giderek marjinalleşme tehlikesi altındadır (Morrison, 2007, s. 259).

Duygusal zekâ ve sosyal hizmetle ilgili sınırlı literatür, usule dayalı uygulamaların arka planına yerleştirildiğinde duyguların uygulamadaki rolü arasındaki huzursuz ilişkiyi yansıtabilir. Sosyal hizmet, duyguların uygulama içindeki rolünü görmezden gelmeyip duyguları tanımalı, kucaklamalı ve mesleğin profiline dâhil etmelidir (Ingram, 2013, s. 1002).

Sonuç

Duygusal zekâ, hayatımızın başından sonuna kadar bizimle olan duyguların anlaşılması, yorumlanması ve yönetilmesini sağlayan önemli bir beceridir. Bu beceriyle sahip olan bir sosyal hizmet uzmanı müracaatçıların duygularını daha iyi anlayacak ve düzenleyecektir. Böylece müracaatçıyla olan iletişimin dolayısıyla verilen hizmetin kalitesi daha da artacaktır. Aynı zamanda duygusal zekâ becerisi, sosyal hizmet uzmanının stres yönetiminde daha başarılı olmasını sağlayacaktır.

Tüm bu yararlar, duyguları temel alan sosyal hizmet mesleğine duygusal zekânın dâhil edilmesi, sosyal hizmet uzmanlarının mutlaka bu beceriye sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Bunun için de sosyal hizmet eğitiminde öğrencilerin duygusal zekâ becerilerini geliştirecek dersler verilmeli ve uygulamalarda bulunulmalıdır.

Kaynakça

Biggart, L., Ward, E., Cook, L. Stride, C., Schofield, G., Corr, P. ... Bailey, S. (2016). Emotional Intelligence and Burnout in Child and Family Social Work: Implications for Policy and Practice. Research Briefing, Centre for Research on Children and Families, University of East Anglia.

Biggart, L. (2016). Emotional Intelligence in Social Work. <https://www.hippocraticpost.com/mental-health/emotional-intelligence/>, Erişim Tarihi: 27.07.2020.

Goleman, D. (1995). Emotional Intelligence: Why It Can Matter More than IQ, New York, Bantam Books.

Grant, L., Kinman, G. ve Alexander, K. (2014). What's All this Talk About Emotion? Developing Emotional Intelligence in Social Work Students. *Social Work Education: The International Journal*, 33(7), ss. 874-889.

Howe, D. (2008). *The Emotionally Intelligent Social Worker*. NY: Palgrave Macmillan.

Ingram, R. (2013). Locating Emotional Intelligence at the Heart of Social Work Practice. *British Journal of Social Work*, 43, ss. 987-1004.

Mayer, J.D., Caruso, D. ve Salovey, P. (1999). Emotional Intelligence Meets Traditional Standards for An Intelligence. *Intelligence*, 27(4), ss. 267-298.

Mayer, J.D., Salovey, P. ve Caruso, D. R. (2004). Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications. *Psychological Inquiry*, 15(3), ss. 197-215.

Morrison, T. (2007). Emotional Intelligence, Emotion and Social Work: Context, Characteristics, Complications and Contribution. *British Journal of Social Work*, 37(2), ss. 245–263.

Mulcrone, M. (2017). No, How are YOU Feeling?. Honors Theses. University of Iowa. https://ir.uiowa.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1042&context=honors_theses, Erişim tarihi: 04.07.2020.

Schutte, N. S. (2014). Social Environment Contexts of Trait Emotional Intelligence. *Journal of Human Behavior in Social Environment*, 24(7), ss. 741-750.

Silman, J. (2015). Could Emotional Intelligence Training Help Reduce Stress among Social Workers? <https://www.communitycare.co.uk/2015/04/01/emotional-intelligence-training-help-reduce-stress-among-social-workers/>, Erişim Tarihi: 28. 07. 2020.

Smith, J. (2009). Emotional Intelligence and Professional Education: The Use of Narrative Journaling. *The International Journal of Learning*, 16(7), ss. 81-92.

Stanley, S. ve Bhuvaneswari, G. M. (2016). Reflective Ability, Empathy, and Emotional Intelligence in Undergraduate Social Work Students: A Cross-sectional Study from India. *Social Work Education*, 35, 560–575.

Tuğrul, C. (1999). Duygusal Zekâ. *Klinik Psikiyatri*, 1, ss. 12-20.

360 DERECE GERİ BİLDİRİM MODELİ

Merve ŞENER*

1. Giriş

Neredeyse her on yılda bir organizasyonlarda büyük bir coşku yaratan yeni bir yönetim yeniliği ortaya çıkmaktadır. 360 derece geri bildirim belki de 90'lı yılların en önemli yönetim yeniliği olarak ortaya çıkmıştır (Atwater ve Waldman, 1998, s. 423).

360 derece değerlendirme süpervizörler, iş arkadaşları ve müşteriler gibi birçok kaynaktan performans değerlendirmeleri üretmeyi içermektedir. Buradaki temel düşünce, performansı iyileştirmek için öncelikle iş performansındaki zayıflıkları hakkında fikir sahibi olmaktır (Borman, 1997, s. 299).

360 derece değerlendirme en basit şekilde bireylerin kendilerini değerlendirmesi ve diğer çalışanlardan ve organizasyon üyelerinden geri bildirimler almasıdır. Bu geri bildirimler kişinin üst ve astlarından gelebilir (Antonioni, 1996, s. 24).

360 derece geri bildirim en temel amacı bireyin (**genellikle bir yöneticinin**) kendi farkındalığını artırmaktır. Bu sayede bireyler/yöneticiler astları, iş arkadaşları, iç ve dış kaynaklarla olan ilişkilerini iyileştirebilmektedir (Atwater ve Waldman, 1998, s. 423).

Bu çalışma 360 derece değerlendirme kavramının tarihsel gelişiminin incelenmesi ve bu kavramın açıklanması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında bu çalışmada 360 derece değerlendirme kavramının yararlarından da bahsedilmektedir.

2. 360 Derece Geri Bildirim Kavramı

Çevresel değişimin mevcut hızlı temposu, organizasyonlara ve çalışanlara meydan okumaya devam etmektedir. Yöneticiler genellikle başarılı olmak için yeni becerilere ve yeni yönetim stillerine ihtiyaç duymaktadırlar.

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Programı, merve_senerr@hotmail.com

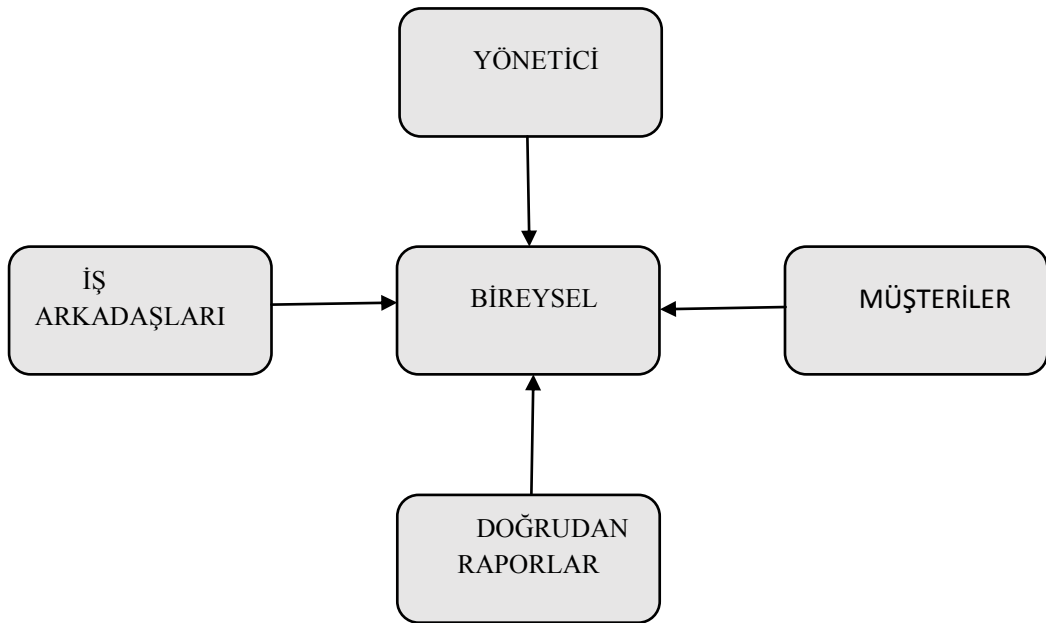
Sonuç olarak kuruluşlar, insanların gelişen işyeri taleplerine uyum sağlamasına yardımcı olmak için yenilikçi insan kaynakları uygulamalarına yönelmektedir. Kuruluşlar yöneticilerinin stillerini değiştirmelerine yardımcı olmaya çalışırlar. Sık kullanılan bir yaklaşım olan 360 derece geri bildirim yaklaşımı bireyin diğer kişiler tarafından nasıl görüldüğünün anlaşılmasını sağlamaktadır.

Esasen yönetici düzenli olarak iletişim kurduğu kişilerden geri bildirim alırlar. Buna kişinin arkadaşları, patronları, müşterileri hatta bazen de doğrudan raporlar örnek olarak gösterilmektedir (**Goodstone ve Diamante, 1998, s. 152**).

1990'lı yıllar bazı kişiler tarafından bilgi çağı olarak ifade edildi. Bu nedenle işyerinde yöneticiler, doğrudan raporlar, iş arkadaşları, meslektaşlar, amirler ve işyerinde birden fazla kaynaktan toplanan algıların, fikirlerin ve puanların kuruluşlarda en popüler ve yaygın geliştirme ve değerlendirme araçlarından biri olarak ortaya çıktı (**Church ve Waclawski, 2001, s. 82**).

360 derece değerlendirme bir kişinin patronundan, meslektaşlarından, üstlerinden ve bazen müşterilerinden ve patronun da meslektaşlarından ve diğer seçim gruplarından etkinlik derecelendirmelerini toplamak için kullanılan çok katmanlı anket adıyla da anılan değerlendirme araçları olarak ifade edilmektedir (**Dalton, 1996, s. 12**).

Şekil 1' de 360 derece geri bildirim modeli gösterilmektedir. Çoklu kaynak değerlendirmesi veya çoklu değerlendirme geri bildirimini olarak da adlandırılan 360 derece geri bildirim, iç ve dış müşterilerden, yöneticiden, iş arkadaşlarından veya doğrudan rapor şeklinde elde edilen bilgilerin birleşimi olarak ifade edilmektedir (**Armstrong, 2006, s. 158; Bach ve Edwards, 2012, s. 234**).

Şekil 1: 360 Derece Geri Bildirim Modeli

Kaynak: (Armstrong, 2006, s. 158)

360 derece geri bildirim için birincil uygulama yöneticilerin kişisel gelişim planlamasına rehberlik etmek için güçlü ve zayıf yönleri hakkında farkındalıkları attırmak olarak ifade edilmektedir. 360 derece değerlendirme faaliyetleri genellikle iki temel varsayım üzerine kurulur.

Birincisi, kendimizi nasıl gördüğümüz ve başkalarının bizi nasıl gördüğü arasındaki farkın bilincinde olunması; ikincisi, artan öz farkındalığın maksimum performans için bir anahtar olduğunun algılanmasıdır (Tornow, 1993, s. 211).

Çoklu kaynak derecelendirmesi veya 360 derece geri bildirim, artan sayıda iş kolu için çalışan performansının çok boyutlu olduğunu ve departman, organizasyon ve hatta küresel sınırları aştığını kabul etmektedir.

Temel amacı, benzer düşüncelere sahip olmak suretiyle tekdüzeliği artırmak değildir. Bunun yerine, çalışanın farklı rollerinin değerlendirilmelerini yakalamak için tasarlanmıştır (Mathis ve Jackson, 2007, s. 340).

360 derece geri bildirim veri toplama işlemi tipik olarak bir yöneticinin “**önemli organizasyonel değerlere**” belirli gruplar için sonuçları bir araya getirerek hedef yöneticinin algılarını ortaya çıkarmak üzere derecelendirilmiş standart bir soru listesi veya öge sağlayarak gerçekleştirilir.

Sonuçlar genellikle istatistiksel olarak (**hedef yöneticinin kuruluştaki diğer yöneticilere göre nasıl derecelendirildiğini karşılaştırarak**) derecelendirilen özelliği veya “**yetkinliği**” açıklayan bir anlatımla raporlanır (Goodstone ve Diamante, 1998, s. 153).

360 derece geri bildirim sürecinin bileşenleri aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Fleenor, Taylor ve Choppelow, 2008, s. 3):

◆ **Birden fazla kişi bir birey için derecelendirme sağlar.** Süpervizörler, iş arkadaşları, doğrudan raporlar, katılımcı ve sayısal derecelendirme ölçekleri kullanarak katılımcının davranışını ve diğer özelliklerini derecelendirdikleri geçerli ve güvenilir anketler doldurur. Derecelendirmeler, denetimci derecelendirmeleri haricinde anonim olarak toplanır.

◆ **Raporlar ve yorumlar sağlanır.** Katılımcılar, değerlendirmenin sonuçlarını listeleyen geri bildirim raporları alırlar. Profesyonel bir geri bildirim koçunun yardımıyla, katılımcılar yüksek puanlarını (güçlü yanlarını) ve düşük puanlarını (zayıf yönlerini) ve kendisi ile başkalarının performanslarına ilişkin algıları arasındaki farkları inceler.

◆ **Katılımcılar bir kalkınma planı oluşturur.** Geri bildirim koçları, katılımcıların daha etkili bir birey olma davranışlarını nasıl değiştirebileceklerini belirlemek için geri bildirim alan kişilerle birlikte çalışır.

360 derece geri bildirim genel mantığı, çeşitli açılardan performans hakkında geri bildirim sağlayarak, yöneticilerin güçlü ve zayıf yönlerini öğrenmelerini ve davranışlarını değiştirmelerini sağlayarak öz farkındalığını artırabilmesidir.

Bunun yanında, proje ekipleri ve çoklu raporlama hatları gibi daha akıcı çalışma düzenlemeleri olan organizasyon yapılarındaki değişiklikler, performansı doğru bir şekilde ölçmek için yeterince yakın olmayan bir bireyin yargısına güvenmeyi uygunsuz kılar.

Ekip çalışması ve işbirliğine verilen önem çalışanlara daha fazla sorumluluk verir ve 360 derecelik değerlendirme çalışanların özellikle yöneticiler arasında performansı artırmada aktif katılımlarını sağlamaktadır (Bach ve Edwards, 2012, s. 235).

360 derece geri bildirim sürecinin amacı, kişilere eylemlerinin işletmedeki diğer kişiler üzerindeki etkisi hakkında bilgi vermektir.

İşletmedeki bireyler farklı gruplar içindeki farklı rolleri yerine getirdikleri ve etkinlikleri gruptan gruba değiştirebileceği için 360 derece geri bildirim kişiye, diğer kişileri olduğu gibi görmek için zengin ve çok yönlü bir fırsat sunmaktadır.

Bu süreçten çıkarılan bilgiler tipik olarak daha etkili algılanacak yeni beceri ve perspektifleri öğrenmeye yönelik bir kalkınma planı tasarlamak içinde kullanılmaktadır (*Dalton, 1996, s. 12*).

360 derecelik geri bildirim, bir firmanın rekabet avantajına ekleyebileceği, müşteriye hizmet etmek üzere tasarlanan ürünler ve süreçler hakkında daha iyi müşteri tabanlı veriler sağlama gibi birçok yararı vardır.

Bu veriler sadece mevcut müşteri süreçlerini iyileştirmeye yardımcı olmakla birlikte müşteriye hizmet veren bir iş biriminin müşterilerinin ihtiyaçlarını daha iyi öngörmesini sağlar (*London ve Beatty, 1998, s. 354*).

360 derece geri bildirim güvenilirliğini kaynakların çokluğundan almaktadır. Sadece bir kişiden gelen bir değerlendirme "**önyargılı bir patron**" ya da "**hoşnutsuz bir ast**" dan geldiği gerekçesiyle reddedilebilmektedir (*Hazucha, Hezlett ve Schneider, 1993, s. 325-326*).

Birden fazla değerlendirici, bireyin performansı hakkında farklı bakış açıları sağlayarak geri bildirim alıcı için daha doğru ve daha kullanışlı hale getirir.

Alıcı ile farklı ilişkileri olan birkaç farklı kişiden geribildirim toplayarak kişisel önyargıların etkisi önemli ölçüde azalmaktadır (*Fleenor, Taylor ve Chappelow, 2008, s. 3*).

3. Sonuç

360 derece geri bildirim önemi giderek artan bir model olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu model kişilerin sadece tek bir kaynak tarafından değerlendirilmesi sırasında oluşan eksikliği gidermektedir.

360 derece geri bildirim kişinin yöneticileri, iş arkadaşları hatta müşterileri tarafından değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Birden fazla kaynaktan değerlendirme ise bu modele olan güvenin artmasına sebep olmaktadır.

Yine birden fazla kaynaktan alınan bu değerlendirmeler bireyin performansı hakkında farklı bakış açıları sağlamaktadır.

Bu sayede bu geri bildirim daha doru hale gelmektedir.

Kişiler bu değerlendirmeler sayesinde güçlü ve zayıf yönlerinin farkına varmaktadır.

Bunun yanında birey bu değerlendirmelere bağlı olarak zayıf taraflarını geliştirme imkânına sahip olmaktadır.

360 derece değerlendirme kuruluşlar için de önemli fırsatlar sunmaktadır.

Kuruluşlar bu çok yönlü değerlendirme sayesinde çalışanlarının performansını en doğru şekilde yönetebilir.

Kaynakça

Antonioni, D. (1996). Designing an Effective 360-Degree Appraisal Feedback Process. *Organizational Dynamics*, 25(2), pp. 24-38.

Armstrong, M. (2006). *Performance Management*. London: Kogan Page.

Atwater, L., & Waldman, D. (1998). 360 Degree Feedback and Leadership Development. *The Leadership Quarterly*, 9(4), pp. 423-426.

Bach, S. & Edwards, M. R. (2012). *Managing Human Resources*. United Kingdom: John Wiley&Sons.

Borman, W. C. (1997). 360 Ratings: An Analysis of Assumptions and A Research Agenda For Evaluating Their Validity. *Human Resource Management Review*, 7(3), pp. 299-315.

Church, A. H., & Waclawski, J. (2001). A Five-Phase Framework for Designing A Successful Multisource Feedback System. *Consulting Psychology Journal: Practice And Research*, 53(2), pp. 82-95.

Dalton, M. (1996). Multirater Feedback and Conditions for Change. *Consulting Psychology Journal: Practice And Research*, 48(1), pp. 12-16.

Fleenor, J., Taylor, S. & Chappelow, C. (2008). *Leveraging the Impact of 360-Degree Feedback*. San Francisco: A Wiley Imprint.

Goodstone, M. S., & Diamante, T. (1998). Organizational Use of Therapeutic Change: Strengthening Multisource Feedback Systems Through Interdisciplinary Coaching. *Consulting Psychology Journal: Practice And Research*, 50(3), pp. 152-163.

Hazucha, J. F., Hezlett, S. A., & Schneider, R. J. (1993). The Impact Of 360-Degree Feedback On Management Skills Development. *Human Resource Management*, 32(2-3), pp. 325-351.

London, M., & Beatty, R. W. (1993). 360-Degree Feedback As a Competitive Advantage. *Human Resource Management*, 32(2-3), pp. 353-372.

Mathis, R. L. & Jackson, J. H. (2007). *Human Resource Management*. United States: Thomson South-Western.

Tornow, W. W. (1993). Editor's Note: Introduction To Special Issue On 360-Degree Feedback. *Human Resource Management*, 32(2), pp. 211-219.

MAHREMİYET VE YENİ MEDYA

Hazal OĞUZ*

Giriş

İleri teknoloji ve dijital iletişimin hem bireysel hem de toplumsal hayat üzerinde esaslı etkiler yarattığı açıktır. Bunun önemli bir boyutu kişilerin özel hayat ve mahremiyetiyle ilgilidir. Bugün, bilişim çağında kişilere özgü özel bilgiler ve özel hayatlar teknolojinin yoğun etkisine maruz kalan başlıca alanlar arasındadır.

Bir kısmı kişinin kendi isteğiyle, gönüllü olarak, bir kısmı böyle bir amaç gütmeyen dolaylı olarak, diğer bir bölümü ise kişileri bilgi ve rızası-onayı olmadan gerçekleşen uygulamalar aracılığıyla diğer kişi ya da kurumlara açılmakta veya onlar tarafından kullanılmaktadır.

Yeni toplumsal gerçeklik içinde mahremiyetle ilgili oluşan bu durumun, mahremiyete verilen değer üzerinde de farklılıklar oluşturduğu görülmektedir.

Bu çalışmada mahremiyet, kişilik hakları ve yeni medya konusu dijital iletişim ve yeni medyanın gelişimi, toplumsal değişme sürecinde gözetim stratejileri ve bir değer ve hak olarak mahremiyet üzerinden ele alınacaktır.

1. Dijital İletişim ve Yeni Medya

Günümüz toplumu enformasyon toplumu olarak tanımlanmaktadır. Bu kavramın ne anlama geldiğiniz anlarken şununla karşılaşılmaktadır; enformasyon toplumu yeni teknolojilerin sebep olduğu iktisadi ve sosyal değişimlerdir.

Bilgi toplumunun temel taşıyıcısı da aslında günümüzde en yeni medya, yeni küresel medya olarak internettir. Bu nedenle yeni medya kapsamında internetin sahip olduğu özellikleri açıklamak ve kullanım fırsatlarını açıklamak önem taşımaktadır (Dedeoğlu, 2016).

*Ticaret Uzmanı, Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü
hazal.oguz@ticaret.gov.tr

İnternetin sosyal yaşama katkılarına bakıldığında internetin aslında, yeni bir iletişim teknolojisi olmasına rağmen kendisinden önceki geleneksel medya özelliklerinin neredeyse tamamını içinde barındırabilmesi önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca izlerkitleyi içerik ve zaman açısından özgür bıraktığı söylenebilir. Diğer yandan, etkileşim açısından da diğer geleneksel araçlara göre farklı özellikler barındırdığı ve daha büyük fırsatlar sunduğu aşikardır.

Daha önce gazetenin okuyucusu, radyonun dinleyicisi, televizyonun izleyicisi varken artık bizim internet için bunun nasıl kullanıldığına dair, ya da internetin sahip olduğu özellikler açısından "kullanıcı"nın var olduğunu söyleyebiliriz. Bütün bunların hepsini içerecek bir biçimde, bir diğer deyişle okuyucu, dinleyici ve izleyici olarak bir bütün olarak kullanıcı şeklinde tanımlandığını söyleyebiliriz.

Küresel bağlamda internetin gelişiminin sonuçlarına bakıldığında;

- İnternet ağı üzerindeki insanların birbirlerine yaklaşması
- Ortak paylaşım alanlarının oluşması
- İnternet kültürünün medyana gelmesi olarak sıralanabilir.

İnternet ortamının getirdiği değişimler ise sosyal kimlikten bağımsız iletişim, paylaşım, demokratikleşme, bilgiye hızlı ve kolay ulaşım ile kendine has bir iletişim olarak ifade edilebilecektir. Teknolojinin toplumsal hayat içerisinde gereksinimleri karşılamak üzere işlevselliği öte yandan toplanan ve depolanan kişisel bilgiyi de çoğaltmıştır. Bilgi toplama yelpazesi katlanarak artan ölçüde genişlemiştir. Toplanan veri ve bilgilerden yeri bilgi üretmek kolaylaşmıştır ki bu yeni tür bilgilere TGI yani Transaction Generated Information adı verilmektedir. Örneğin bir satış işlemi gerçekleştiğinde oluşan ayrıntılı bilgi, bir bilgisayarda durmakta, çok sayıda farklı noktadan bu bilgisayara erişebilmekte, bu bilgi başka bilgisayarlara aktarılabilen, böylece diğer kişilere de yayılabilmektedir.

2. Toplumsal Değişme Sürecinde Gözetim Stratejileri

Gözetim olgusu, insanlık tarihi içinde bir denetim türü olarak hep var olmuştur. İnsanlar, gücü elinde bulunduranlar tarafından farklı amaçlarla ve farklı şekillerde gözetlenmişlerdir. Ancak modern dönemle birlikte, gözetim pratikleri de şekil değiştirmiştir. Artık özelde bireyi genel de ise toplumu gözetleme işi çok daha kapsamlı ve elektronik bir yapıya bürünmüştür. Bu gözetim faaliyetleri ve araçları, dijimodern dönemde ise artık bütün insanlığı izleyebilecek seviyeye ulaşmış ve kitlesel gözetimi gerçekleştirmeyi çok daha kolay hale getirmiştir.

Lyon'un (2013: 45) dediği gibi, yolculuk ederken, yemek yerken, alışveriş yaparken, çalışırken, sokakta yürürken, spor salonunda egzersiz yaparken birtakım denetimler meydana gelmekte, birtakım kayıtlar tutulmakta ve bir takım görüntüler çekilmektedir. Kısacası her gün insanların davranışları izlenip kayıt altına alınmakta ve devasa miktardaki bilgi veri tabanlarına kaydedilmektedir (Gilbert, 2007: 12; Westin, 1967: 23).

Söz konusu bu gözetim teknolojileriyle gerçekleştirilen gözetim Lyon'un (2014: 22) deyimiyile "Tanrının Gözü" gibi işlemektedir. Kaçacak ya da saklanacak bir yer bırakmayan bu göz, herkesi ve her yeri görmektedir. Bu özelde bireyi genelde de tüm toplumu sarıp sarmalayan bir gözetime işaret etmekte ve toplum yapısının dönüşmesinde başat bir rol üstlenmektedir.

Sanal ağlarda gerçekleştirilen bu kitlesel gözetimin ve mahremiyet ihlalinin artık ulaşılmış olduğu

sınırları hayal etmek olanaksız görünmektedir. Milyonlarca kullanıcıya ait kişisel/mahrem bilgi kullanıcıların izni ve haberi olmadan sosyal paylaşım ağları, devletler ve ticari işletmelerce farklı yöntemler kullanılarak ele geçirilip çıkarlar doğrultusunda kullanılmaktadır.

Gerçekleştirilen bu kitlesel gözetimin ve mahremiyet ihlalinin özellikle ilerleyen yıllarda Türkiye’de ve diğer ülkelerde nasıl zararlar doğuracağı ve insanları gözetime teşvik etmenin ya da mahrem bilgilerini bu sanal ağda paylaşmalarının ne tür olumsuzluklar meydana getireceğinin tam olarak farkında olunmamaktadır ya da bu duruma gerekli önemi verilmemektedir.

Oysaki insanların gözetlenmesi/gözetim altına alınması ve kişisel/mahrem bilgilerinin ele geçirilip kullanılması bireyin en önemli varlıklarından biri olan mahremiyeti telafisi olmayacak şekilde zarar uğratmaktadır (Kalaman, 2017).

3. Kavramsal Bağlamda Mahremiyet

Buradaki temel soru: Mahremiyet nedir? olacaktır. “Mahremiyet” sözcüğünün Türk Dil Kurumu Sözlüğü’ndeki günümüz karşılığı “gizli olma durumu, gizlilik” olarak yer almaktadır (www.tdk.gov.tr).

İslam’a göre mahrem, **“haram, haram kılmak ve haram kılınmış”** anlamlarına gelir ve dinî bir kavram olarak, genelde Allah’ın haram kıldığı, yasakladığı şeylere, özelde ise, evlenilmesi ebedî olarak haram olan kişilere mahrem denir (www.diyaret.gov.tr).

Günlük dildeki anlamıyla başkalarından sakındığımız, onların görmesini istemediğimiz, kendimize sakladığımız özel konular, kişiler, mekanlar, bilgiler vs. mahremiyeti tanımlamak için kullanılır.

Etimolojik açıdan değerlendirildiğinde ise mahrem sözcüğü **“en iç”, “en saklı, gizli”** anlamına gelmekte ve “bir kişinin saklamak istediği bilgi, eşya, kişi vb. gibi anlamlar taşımaktadır. Türk dil kurumunda ise mahrem: **“Başkalarına söylenmeyen”, “gizli”** ya da gizli olanı paylaşacak kadar yakın olan **“sırdaş”** şeklinde tanımlanırken, Osmanlıca-Türkçe sözcükte de **“şeriatin yasak ettiği”, “herkesçe bilinmemesi gereken”** şeyleri ifade etmektedir.

Kişinin kendisine ait bir alanın, zamanın, bilginin olması ve kişinin bu alanı, zaman ve bilgiyi istediği kişilerle paylaşmasıyla ilgili bir değerdir. Mahremiyet bir insan hakkıdır. Johnson, mahremiyetin hem özsel, hem araçsal, hem kişisel hem de sosyal manada iyi olduğunu belirtmekte, neden iyi olduğunu şöyle açıklamaktadır:“Araçsal iyiler başka, iyilere de yol açmaktadırlar. Mahremiyet de sadece kendi başına değil, diğer **“iyi”** olan olgulara neden olduğu için de değer taşımaktadır.

Mahremiyet, özerklik, eşitlik ve demokrasi gibi fenomenlerle iç içedir. Fried’a göre mahremiyetin olmadığı, bireylerin gözetleme altında oldukları toplumlarda güven ve dostluk gelişemez. “ (Johnson, 2009: 91).

Mahremiyetin alanına neler girer? Bu sorunun cevabı kişinin kendisi, cinsiyeti, yaşı, sınıfsal konumu, içinde yetiştiği kültür, toplumsal çevresi, toplumsal statüsü vb. değişkenlere göre farklılık gösterecektir ve tek bir mahremiyet tanımı vermek mümkün görünmemektedir. Ancak üzerinde uzlaşılan ortak noktalar da yok değildir. En azından şunu iddia edebiliriz; modernite deneyimi yaşamış toplumlarda beden, bedenin çeşitli bölgeleri, cinsellik, aile, romantik ilişkiler, ev vs. ve bunlara bağlı çeşitli metalar, kişiselleştirerek başkalarıyla paylaşmayı istemediğimiz ya da kontrollü paylaştığımız birçok şey mahremiyetin alanına girebilir. Diğer yandan, Mahremiyet yalnızca bireysel değil, toplumsal anlamda da iyi olarak nitelenen bir değerdir. Bu savın temellendirmesine örnek olarak mahremiyet ve demokrasi arasındaki ilişki kritiktir. Nitekim ancak özgür iradesine sahip kişiler bağımsız düşünmeyi geliştirebilmektedir.

4. Bir Değer ve Hak Olarak Mahremiyet

Bir önceki bölümde de ifade edildiği gibi, mahremiyet bir değer ve insani haktır. Bununla birlikte, kavramın tanımlanışı, verilen değer ve önem kültürlerarası farklılaşma gösterebilmektedir. Mahremiyetin korunması için öncelikle bir hak olduğunu kabul etmek ve önem verilmesi esastır. Johnson'ın içsel, araçsal, bireysel ve toplumsal nitelikteki temellendirmelerini göz önünde tutmanın yanı sıra mesleğe ilişkin ilkeler çerçevesinde de mahremiyet hakkına saygı gösterilmesi gerekliliktir. Mesleki bazda düşünüldüğünde ise gazetecilik etiği bağlamında mahremiyet hakkı şu gerekçelerle bağlantılandırılmaktadır:

- Bireysel özgürlüğün oluşum ve korunumu
- İnsanların değerli olduklarına saygı duyulmasıyla ilgili önvarsayım
- Kişisel mutluluğa erişme, endişe ve rahatsızlıktan kaçınma yönünde gösterilen talep şeklinde (Jacquette, 2007).

Özel hayat ya da mahremiyet, genellikle bireylerin kendileriyle baş başa kalabildikleri, düşüncelerini, davranışlarını, kimlerle nerede ne zaman nasıl bir ilişki kuracaklarını bizzat kendilerinin belirlediği bir alandır. Bunun yanı sıra insan hayatında çok önemli bir yer tutan mahremiyet hakkı, bireyin çevresiyle ilişkilerini tamamen kesmesini değil, bu ilişkilerin seviyesini belirleme yetkisine sahip olduğunu ifade etmektedir (Yüksel, 2003).

Bireysel özgürlükle iç içe bir kavram olan mahremiyet, aynı zamanda güvenliğin sağlanması ve korunması ile de doğrudan ilişkilidir. Mahremiyetin zarar gördüğü, korunmadığı bir durum güvenlik sorunlarına da açık görünmektedir.

Bugün bir diğer önemli sorunsal alan olarak belirginleşen güvenlik konusu, kişisel ve kurumsal boyutta gerek teknolojik, gerekse bu teknolojinin kullanımına yönelik birtakım önlemler almayı gerektiren boyut kazanmıştır. Mahremiyet aynı zamanda kanunlarla da güvence altına alınmıştır. Özel hayatın ve bireysel iletişimin korunmasına yönelik yasalar bu amaca yönelik olarak geliştirilmiştir. Bu bağlamda gazetecilik mesleği ve mahremiyet arasındaki ilişki de kritiktir.

İnsanların kişisel bilgilerinin, alışveriş alışkanlıklarının, sevdiği şeylerin, gittiği yerlerin kısacası hemen hemen her şeyin sanal ağ aracılığıyla kayıt altına alındığı bu dönemde birey ne zaman ne ölçüde izlendiğinden, nelerinin ne ölçüde bilinip bilinmediğinden asla emin olamamaktadır. Bu noktada bu durumu zaman içinde kanıksayan birey gitgide daha umursamaz bir vaziyete bürünmekte ve kendisine dair ne varsa göz önüne serip gözetim kültürünün değersiz bir nesnesi haline gelmektedir.

Bu durum ise yeni medyanın en önemli aracı olan sosyal paylaşım ağlarının amaçlarına hizmet etmektedir. Sosyal paylaşım ağlarının hemen hemen hepsi ticari kaygı güden birer iletişim mecrasıdır ve en büyük gelirlerini reklam oluşturmaktadır. Öyle ki bu sosyal paylaşım ağlarının kullanıcı noktasında en büyüğü olan Facebook, 2016 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla reklamdan 6.82 milyar dolar gelir elde etmiştir (Balakrishnan, 2016).

Bundan dolayı başta Facebook olmak üzere sosyal paylaşım ağları, reklam verenlere daha iyi hizmet edebilmek için ve dolayısıyla daha fazla kazanç elde edebilmek için kullanıcılarının bilgilerini sistematik bir şekilde kayıt altına almakta ve bu bilgileri reklam verenlerin kullanımına sunmaktadır (Fuchs, 2013: 159-160).

Daha ötesinde ise, internet kullanıcıları sosyal paylaşım ağlarına üye olmasalar dahi bu ağlar tarafından kullanıcıların kişisel bilgileri ele geçirilmekte ve kullanılmaktadır.

Sonuç

Günümüzde internet hiç olmadığı kadar özel hayatlarımıza girmiş durumdadır. Sosyal medya platformlarına zaman ve mekandan bağımsız olarak kolayca ulaşılabilmesi paylaşım yoğunluğunu da arttırmaktadır. Bilginin anlık paylaşılabilir olması insanların çektikleri video ve fotoğrafları hemen paylaşma isteklerini arttırırken bu anlık verilen kararlar, kullanıcıların hem kendi hem de çevresindeki insanların mahremiyetlerini zedeler boyuta ulaşmış durumdadır.

Sosyal medya kullanımının mahremiyet üzerinden tartışılıp etik bir konu haline getirilmesi yeni bir olgu ise de ilerleyen zamanlarda daha çok tartışılacak gibi gözüküyor denilebilir. Kültürden kültüre, kişiden kişiye ve aynı toplum içerisinde zamanla değişebilen bir şey olan mahremiyet kavramı, sınırlarının ve kurallarının belirlenmesi zor olan bir meseledir.

Kaynakça

Balakrishnan, A. (2016). "Facebook Shares Fall 7% After Hours Amid Guidance". <http://www.cnbc.com/2016/11/02/facebook-reports-third-quarter-q3-2016-earnings.html> (18.05.2020)

Dedeoğlu, G. (2016). Teknoloji, İletişim, Yeni Medya ve Etik. İstanbul: Sentez Yayıncılık.

Fuchs, C. (2011). "An Alternative View of Privacy on Facebook", *Information*, 2, 140-165

Gilbert, N. (2007). *Dilemmas of Privacy and Surveillance: Challenges of Technological Change*, The Royal Academy of Engineering, London.

Jacquette, D. (2007). *Journalistic Ethics. Moral Responsibility in the Media*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Johnson, R. L. (2008). *Ethics in Human Communication*. Illinois: Waveland Press.

Kalaman, S. (2017). Yeni Medya ve Mahremiyetin Dönüşümü: Facebook Türkiye Örneği. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. 14, Jel Kodu: I12-Z1.

Lyon, D. (2013). *Gözetim Çalışmaları*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Lyon, D. (2014). "Surveillance and the Eye of God", *Studies in Christian Ethics*, 27 (1), 21-32

Şener, G. (2013). Sosyal Ağlarda Mahremiyet ve Yeni Mahremiyet Stratejileri. *Yeni Medya Çalışmaları. I. Ulusal Kongre Kitabı*. (pp.397-401). Eskişehir: Haz. Burak Özçetin, Gamze Göker, Günsei Bayraktutan, İdil Sayımer, Tuğrul Çomu.

Westin, A. F. (1967). *Privacy and Freedom*. New York: Atheneum.

Yüksel, M. (2003). Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58, s.182.

www.diyamet.gov.tr.

www.tdk.gov.tr.

OKUL SOSYAL HİZMET UZMANLARININ DİKKATİNİ ÇEKEN İNTERNETLE İLGİLİ SORUNLAR¹

Kübra DOĞAN*

Bu çalışmada Yazar 264 okul sosyal hizmet uzmanından oluşan bir örneklemin, gençlerin internet ile ilgili sorunlarının ne kadar farkında olduğu ile ilgili bir ön değerlendirme sunmakta ve gençlerin sosyal ve akademik yeterliliğini ve okuldaki performansını etkileyebilen internet ile ilgili sorunları tespit etmeye çalışmaktadır.

Bulgular, internet ile ilgili sorunların gençlerin karşılaştığı diğer sorunlara ne ölçüde etkisinin olabileceğini daha bilinçli olarak değerlendirmekle ilgilenen okul sosyal hizmet uzmanları için önemlidir.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gençler giderek internet ve bilgisayar teknolojisine daha fazla erişim sağlayabilmektedir.

2002'de Kamu Yayınları Kurumu (**2003**), iki yıllık bir süre içinde, tüm gelir ve yaş gruplarındaki çocukların internet erişiminin arttığını bildirmiştir. İnternet erişimi çocuklara sayısız çevrimiçi kaynak, iletişim için anlık seçenekler ve diğer faydaları sağlamaktadır.

Aynı zamanda, çocukların çevrimiçi güvenliği konusunda endişe yaratmaktadır (*Finkelhor, Mitchell ve Wolak, 2000*).

10-17 yaşları arasındaki 1.501 gençten oluşan ulusal bir araştırmada, yaklaşık her beş gençten birinin geçtiğimiz yıl internet üzerinden istenmeyen cinsel yaklaşımlarla ve tacizle karşılaştığı belirtilmiştir.

Her 33 gençten biri, bir avukatın gençlerle bir yerde buluşmasını istediği, gençleri telefonla aradığı veya gençlere düzenli posta, para veya hediyeler gönderdiği bir agresif bir cinsel istek taleple

***Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Sosyal Hizmet Programı. kdogan_159@hotmail.com**

1 "Wells, M. (2006). Internet-Related Problems Coming to the Attention of School Social Workers. Children & Schools, 28(4), 237-242, <https://doi.org/10.1093/cs/28.4.237>" den çeviridir. <https://academic.oup.com/cs/article-abstract/28/4/237/352925?redirectedFrom=fulltext>, Erişim Tarihi: 10.06.2020.

karşılaşmıştır ve bazı gençler de internette pornografiye istemeden maruz kalmanın sonucu olarak sıkıntı yaşamıştır (**Finkelhor ve ark., 2000**).

Bu saldırgan, rahatsız edici çevrimiçi deneyimler ve bunlarla ilgili sıkıntılar öğrencilerin akademik performansını ve yeteneklerini etkileyebilir. İnternette güvenlik konusundaki endişelere ek olarak, gençler de yetişkinlerin yaşadıklarına benzer şekilde internet ile ilgili sorunlarla karşılaşabilir.

Örneğin, aşırı internet kullanımı veya internet bağımlılığı konusundaki mevcut araştırmaların çoğu öncelikle yetişkinlerin bilgisayar kullanımına yönelik olsa da (**Young, 1996, 1999**), okul sosyal hizmet uzmanlarının ve diğerlerinin, okul çağındaki bir nüfusta internetin aşırı kullanımının etkisini görmesi de muhtemeldir. Benzer şekilde, mevcut literatür çevrimiçi taciz veya tehditlerin gençler için de bir sorun olabileceğini öne sürmektedir (**BBC News, 2002**); Finkelhor ve meslektaşları (**2000**), incelemiş oldukları ulusal bir örneklem içindeki her 17 gençten birinin geçtiğimiz yıl tehdit veya taciz edildiğini tespit etmişlerdir. Bu olaylar öğrencilerin okuldaki performansını etkileyebilir, ancak bu olayların okul sosyal hizmet uzmanlarının dikkatini çekip çekmediği çok açık değildir. Birçok gencin, çevrimiçi cinsel tacizlere veya cinsel materyallere maruz kalma hakkında birilerine bir şeyler söylemesi pek olası değildir (**Finkelhor ve ark., 2000**).

Örneğin, taciz olayları internette başlayıp daha sonra okul ortamına taşınabilir, ancak Finkelhor ve meslektaşlarının örneklemindeki gençlerin sadece %11'i okul personeline, çevrimiçi taciz olaylarının rahatsız etmekten veya korkutmaktan kaynaklanan yönleri hakkında bilgi vermiştir. Okul sosyal hizmet uzmanları, gençlerle bire bir ortamda çalışmak da dahil olmak üzere okullarda bir dizi hizmet sunmaktadır (**Constable, 2002**).

Gençlerle kurulan bu doğrudan temas sayesinde okul sosyal hizmet uzmanları okullarındaki öğrencileri etkileyen sorunlar ve endişeler hakkında bilgiyi ilk ağızdan öğrenebilmektedir. Bu bağlamda okul sosyal hizmet uzmanları gençlerin problemleri hakkında bilgiyi de elde edebilirler.

Bu problemler cinsel istismar (**Berrick ve Barth, 1991**) ve okulda şiddet veya taciz de dahil olmak üzere genellikle okul sosyal hizmet uzmanları tarafından görülen komplikasyon türlerindeki farklılıklar olabilir (**Astor, Behre, Wallace ve Fravil, 1998**). Diğer problemleri deneyimler doğrudan çevrimiçi iletişimin artan etkisiyle ilgili olabilir. Örneğin, gençler yetişkin pornografisine veya internet üzerinden agresif cinsel tacizlere maruz kalabilir.

Mitchell ve meslektaşlarının (**2005**) yapmış olduğu akıl sağlığı klinisyenlerinin dikkatini çeken problemleri internet deneyimleri araştırması, yetişkin ve çocuk müracaatçıları tarafından bildirilen 11 tür problemleri internet deneyimini belirtmiştir:

- (1) aşırı kullanım;
- (2) pornografi;
- (3) sadakatsizlik, aldatma;
- (4) cinsel istismar;
- (5) oyun oynama, kumar oynama ve rol oynama
- (6) taciz;
- (7) izole-kaçınıcı kullanım;
- (8) dolandırma, hırsızlık ve kandırma;
- (9) çevrimiçi ilişkide başarısız olma;
- (10) zararlı web sitelerini kullanma ve
- (11) riskli veya uygunsuz kullanım.

Bu makalenin üç temel amacı vardır; ilk olarak okul sosyal hizmet uzmanlarının gençlerin yaşadığı internetle ilgili sorunların ne kadar farkında olduğunun bir ön değerlendirmesini yapabilmektir. İkinci olarak okul ortamında gençlerin sosyal ve akademik yeterliliğini ve okuldaki performansını etkileyebilen internet ile ilgili sorunları belirlemek ve üçüncüsü okul sosyal hizmet uzmanlarının bu konulardaki farkındalıklarını artırmak için internet ile ilgili sorunların gençlerin karşılaştığı sorunlara ne ölçüde etkisinin olabileceğini daha bilinçli bir şekilde değerlendirmektir.

Yöntem

Anket Aracı

Okul sosyal hizmet uzmanlarının dikkatini çeken internet ile ilgili çeşitli sorunları araştırmak amacıyla, okul sosyal hizmet uzmanları için bir mail anketi geliştirilmiştir. Mitchell ve meslektaşlarının (2005) çalışmasında kullanılan ölçüm maddelerinden geliştirilmiş olan anket (bkz. Mitchell ve diğerleri, metodolojik detaylar için) okullarda gençleri etkileyen problem tiplerini tespit etmek ve okul sosyal hizmet uygulamalarının özgün özelliklerini yansıtmak için tasarlanmıştır. İlk olarak, okul sosyal hizmet uzmanlarına internetle ilgili sorun yaşayan bir gençle çalışıp çalışmadıkları sorulmuştur. İnternet ile ilgili sorunlar internette istenmeyen cinsel talep alma, taciz edici anlık mesajlar alma, aşırı internet oyunları oynama ya da internet ile ilgili diğer sorunları içerecek şekilde genel olarak tanımlanmıştır. Okul sosyal hizmet uzmanlarına, konuların sosyal hizmet uzmanı, öğrenci veya ebeveyn için problemler olarak tanımlanabilecek konular olduğu belirtildi. İkincisi, eğer okul sosyal hizmet uzmanı böyle bir öğrenciyle veya öğrencilerle çalıştıysa, kendisinden internete bağlı sekiz olası sorun arasında bir seçim yapması istenmiştir:

- (1) yetişkin pornografisi;
- (2) çocuk pornografisi;
- (3) aşırı internet kullanımı;
- (4) oyun ya da rol yapma;
- (5) taciz veya takip;
- (6) ırkçı veya nefret söylemleri;
- (7) cinsel yaklaşımlar veya talepler veya
- (8) internetle ilgili diğer problemler.

Üçüncü olarak okul sosyal hizmet uzmanlarından internet ile ilgili problemler yaşayan toplam öğrenci sayısını belirtmeleri istenmiştir.

Son olarak katılımcılardan okul sosyal hizmet uygulamalarında karşılaştıkları en son vaka hakkında kısa bir açıklama yapmaları istenmiştir.

Örneklem

2004 Amerika Okul Sosyal Çalışma Derneği'nin isim ve adresten oluşan üye listesinden 850 (yaklaşık %50) okul sosyal hizmet uzmanı rastgele bir örneklem olarak seçilmiştir.

Sekiz katılımcı şu anda doğrudan sosyal hizmet uygulamasında olmadığından ve 11 sosyal hizmet uzmanı emekli olduğundan dolayı 19 anket ulaştırılamamıştır.

Sonuç olarak, anket örneklem sayısı 831 okul sosyal hizmet uzmanına indirilmiştir. Geçerli

anketler, %33'lük bir yanıt oranı için 278'dir.

Her ne kadar bu yanıt oranı okul sosyal hizmet uzmanlarının diğer çalışmalarında bulunanlardan biraz daha düşük olsa da (Allen-Meares, 1994; Astor ve diğerleri, 1998), yakın zamanda yapılan zihinsel sağlık pratisyenlerinin dikkatini çeken internetle ilgili problemler çalışması yanıt oranına benzerdir (Mitchell ve ark. 2005).

Sadece yönetici olarak çalışan altı katılımcıdan ve yalnızca okul öncesi veya erken çocukluk programlarında çalışan sekiz katılımcıdan elde edilen veriler de çalışma veri dosyasından çıkartılmıştır (N = 264).

Bulgular

Çalışma Grubu

264 okul sosyal hizmet uzmanının yaklaşık %46'sı (n = 121) internet ile ilgili sorunu olan bir öğrenciyle karşılaşmıştır. Okullardaki sosyal hizmet uzmanlarının %80'inden fazlası beyaz Amerikalı kadınlardır. Katılımcıların %30'u 40 yaşından küçüktür ve %67'si 41-60 yaşları arasındadır.

Katılımcıların yaklaşık yarısı şehir çevresindeki yerleşim alanlarında bulunan okullara, % 36'sı şehir okullarına ve yaklaşık %20'si kırsal okullara hizmet vermektedir. Yarısından fazlası (%61) ilkokullarda, yaklaşık %40'ı hem ortaokul hem de liselerde hizmet vermişlerdir.

Katılımcıların %14'ü okul öncesi bir programda, erken çocukluk eğitimi programında, alternatif bir okulda veya başka tür bir okul ortamında çalıştığını bildirmiştir. Katılımcıların dörtte biri okul sosyal hizmet uzmanı olarak 5-10 yıl arasında bir süre, üçte biri ise bu alanda 10-20 yıl arasında bir süre çalışmıştır.

Afro-Amerikan okul sosyal hizmet uzmanları, internet ile ilgili sorunları olan öğrencilerle diğer okul sosyal hizmet uzmanlarına göre önemli ölçüde daha az çalıştıklarını bildirmişlerdir [$\chi^2(1, N=261) = 4.127, p=.042$].

Şehir çevresindeki yerleşim alanlarında bulunan okullardan gelen okul sosyal hizmet uzmanları, internete bağlı problemler yaşayan şehirli veya kırsal okullardaki okul sosyal hizmet uzmanlarından önemli ölçüde daha fazla öğrenciyle çalıştığını bildirmiştir. [$\chi^2(1, N=264)=4.724, p=.036$].

Buna karşılık, şehir okullarındaki sosyal hizmet uzmanları, internet ile ilgili problemler yaşayan öğrencilerle daha az çalıştığını belirtmişlerdir, bu da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır [$\chi^2(1, N=264)=14.835, p=.000$].

Liselerde çalışan okul sosyal hizmet uzmanları, ilkokul ve ortaokullarda çalışanlardan daha fazla problemlerle internet deneyimi olan öğrenci ile çalıştıklarını bildirmişlerdir [$\chi^2(1, N = 263) = 19.496, p = .000$].

İnternetle İlgili Sorunların Tipolojisi

Okul sosyal hizmet uzmanları, mail anketinde tanımlanan internet ile ilgili tüm sorunları yaşayan öğrencilerle birlikte çalıştıklarını belirttiler. Ayrıca problemlerle çevrimiçi ilişkiler ve diğer riskli veya uygunsuz internet kullanımı ile ilgili olayları da bildirdiler.

Okul sosyal hizmet uzmanlarının belirttiği problemlerin sınıflandırılmasından elde edilen nicel sonuçlar, problemlerle internet deneyimlerinin nitel açıklamaları ile birlikte olayları kategorilere

ayırmada kullanılmıştır. Bazı durumlarda, nitel durum açıklamaları birden fazla kategoride sınıflandırılmış olabilir.

Aşırı Kullanım: İnternet ile ilgili sorunları bildiren okul sosyal hizmet uzmanlarının %80'i (N=98), interneti aşırı kullanan öğrencilerle karşılaşmıştır.

Bu olaylar genellikle internette çok fazla zaman harcayan öğrencileri içermektedir. Aşırı kullanım aile etkileşimlerini ve sosyal etkileşimleri etkilemektedir.

Okul sosyal hizmet uzmanları bazı vakaları açıklarken internetin aşırı kullanımının öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılımını, ödevlerini tamamlamalarını ve okula devam etmelerini etkilediğini belirtmiştir. Bir sosyal hizmet uzmanı, öğrencinin bütün gece internet kullanması nedeniyle sürekli olarak okulda devamsızlık yaptığını belirtmiştir.

Öğrencilerden bazıları ebeveynleri bilgisayar kullanımını sınırlamaya çalıştığında, cep telefonu ile internet kullanmaya devam etmenin bir yolunu bulmuşlardır.

Okuldaki sosyal hizmet uzmanları, öğrencilerin akranları ve daha büyük kişilerle sohbet odalarında konuşmak için gece yarısı kalktıklarını ve interneti kullandıklarını bildirmişlerdir.

Taciz, Takip ve Zorbalık: İnternette ilgili problemleri olan öğrencilerle birlikte çalıştığını bildiren okul sosyal hizmet uzmanlarının yaklaşık yarısı (%49, n = 59) çevrimiçi taciz, takip veya zorbalık yaşayan ya da başlatan öğrencilerle karşılaşmıştır. Nitel vaka açıklamalarının analizi bu olayların hem doğrudan hem de dolaylı tacizi içerdiğini göstermektedir.

Doğrudan akran tacizi internet sayfalarında veya tartışma panellerinde alay etmek için isim takmayı, tehdit ve nefret dolu yorumlar yapmayı içermektedir. Bazı olaylarda okul içi tartışmalar ve kavgalar okuldan sonra internet ortamında sürdürülebilir bir hal almıştır.

Taciz eden kişilerin okul arkadaşları olduğu bilindiğinde öğrenciler internetteki yazışmaların çıktıklarını getirmişler ve bunları okul yöneticileriyle paylaşmışlardır.

Olaylar okulda taciz tanımlarıyla uyduğunda okul temelli belirli sonuçlara yol açılmıştır. Okuldaki sosyal hizmet uzmanları taciz edici yorumların veya tehditlerin okullarındaki başka bir öğrenciden geldiğinin açık olduğu ancak diğer öğrencinin kimliğini belirleyemedikleri olaylarda üzüldüklerini belirtmişlerdir.

Daha dolaylı örnekler, “anonim” öğrencilerin, başka bir öğrencinin kullanıcı adına ve şifresine çevrimiçi olarak o öğrenci yerine erişebildikleri durumlarla ilgilidir. Bu anonim kişiler interneti, diğer öğrencinin çevrimiçi kimliğini kullanarak başkalarına yönelik nefret dolu ve zorbalık içeren yorumları yapmak için kullanmışlardır.

Taciz olaylarının bazıları yabancı kişiler arası olmasına rağmen, genellikle akranlar arası gerçekleşmektedir. Böyle bir olayda, genç bir kız öğrenciyle tanışmak isteyen kişi onunla temasa geçmiş ve kız öğrencinin nerede yaşadığını bildiğini belirtmiştir.

Bu öğrenci korktuğu için yaklaşık dört ay boyunca evinde saklanmış ve dışarı çıkmamaya çalışmıştır. Okul sosyal hizmet uzmanı okul personelinin ve diğerlerinin çevrimiçi tehdit ve tacizin çıkış noktasını belirlemek için gereken teknik uzmanlıktan yoksun olabileceğini belirtmiştir. Bazı olaylarda, örneğin bir erkek öğrencinin kendisiyle çıkmayı reddeden iki kız öğrenciyi taciz ettiği vakada polis de olaya dahil olmuştur.

Yetişkin Pornografisi: İnternete bağlı bir problemi olan bir öğrenciyle çalıştığını bildiren sosyal hizmet uzmanlarının neredeyse yarısı (%46, n = 55), öğrencilerin çevrimiçi yetişkin pornografisine maruz kalma olaylarına dikkat çekmiştir. Vaka açıklamaları, bu olayların bazılarının okulda bazılarının ise okul dışındayken meydana geldiğini göstermiştir. Bazı öğrenciler okulda boş sınıfları pornografi sitelerine girmek ve okul araçlarını pornografi görsellerini kağıtlara bastırmak için kullanmıştır. Okuldaki sosyal hizmet uzmanları öğrencilerin evlerinde, büyükbabaların evlerinde

ve arkadaşlarının evlerinde pornografi sitelerine eriştiklerini bildirmiştir. Bir okul sosyal hizmet uzmanı evde pornografi sitelerine mümkün olduğunca sık girenlerin okulda da bu tür sitelerine girmeye çalıştığını belirtmiştir.

Okul sosyal hizmet uzmanı halk kütüphanesinde bu sitelere girmek için başını belaya sokan bir öğrenciyle karşılaştığını belirtmiştir. Bu öğrencilerin bazıları yetişkinlere yönelik pornografiye ücretsiz girmiştir; bazıları ise yetişkin pornografisine ulaşmak için daha pahalı internet sitelerine girmektedir. Birkaç okul sosyal hizmet uzmanı ebeveynlerle durum hakkında konuştuğunu, ailelere internet kullanımı ve öğrencilerin yetişkin gözetimi ihtiyacına ilişkin psiko-eğitim desteği sağladığını belirtmiştir.

Cinsel Yaklaşımlar, İstismar ve Taciz: İnternet ile ilgili bir sorunla karşılaşan okul sosyal hizmet uzmanlarının yaklaşık yarısı (%46, n = 55), öğrencilerin çevrimiçi olarak cinsel yaklaşımlarla karşılaştığını, istismar veya taciz edildiğini bildirmiştir. Nitel vaka analizleri sohbet odalarında yetişkinlerin ergenlere cinsel taleplerde bulunduğunu, bunun da zaman zaman öğrencilerin endişe duymasına neden olduğunu göstermektedir. Bir olayda internet ortamında öğrenciye 13 yaşında bir çocuk gibi davranan yetişkin bir erkek tarafından cinsel taleplerle yaklaşılmıştır.

Diğer durumlarda ise öğrenciler internette tanıştıkları daha büyük kişilerle buluşma ayarlamıştır. Okuldaki sosyal hizmet uzmanları gençlerin cinsel isteklere cevap verdikleri ve yetişkinlerle tanışmak için seyahat ettikleri yedi olay bildirmiştir. Bu durumların bazılarında tecavüz ve diğer cinsel istismar biçimleri ortaya çıkmıştır. Niteliksel yanıtlar polis bu olayların birçoğundan haberdar edildiğini göstermektedir.

Çevrimiçi Oyun ve Rol Oynama: İnternete bağlı bir problemi olan bir öğrenciyle çalıştığını bildiren okul sosyal hizmet uzmanlarının yaklaşık %40'ı (n = 49), çevrimiçi oyun oynama ve rol oynamayı içeren fantastik oyunlar oynama ile ilgili problemleri olan öğrenciyle karşılaşmıştır. Niteliksel yanıtlar oyun ve rol oynama ile ilgili sorunların çoğunun aşırı internet kullanımı olaylarıyla birlikte ortaya çıktığını göstermektedir.

Öğrencilerin oyunla ilgili problemleri okulun içinde ve dışında gerçekleşmektedir. Okulda öğrenciler derslerini aksatmakta ve oyunlara erişim izni olmadan okul bilgisayarlarını kullanmaktadır. Okuldaki sosyal hizmet uzmanları ayrıca öğrencilerin evde internet oyunlarını oynamada da sorun yaşadıklarını bildirmişlerdir. Bazı veliler öğrencilerin uyumak ya da aile üyeleriyle etkileşim kurmak yerine oyun oynadığını ve hayal kırıklığına uğradıklarını belirtmişlerdir.

Okul sosyal hizmet uzmanları bazı durumlarda ebeveynlerin bilgisayarları evden çıkarmayı düşündüğünü, bazı durumlarda ise öğrencilerin evde bilgisayarlar kullanımının denetlenmediğini belirtmişlerdir. Bazı olaylar öğrencilerin internette oyun oynamak için harcanan zaman nedeniyle ev ödevlerini tamamlayamama problemlerini içermektedir.

Okul sosyal hizmet uzmanları öğrencilerin ağır cinsel veya şiddet içerikli rol oynama veya benzer oyunlar yoluyla başka kimlikleri aldıkları fantastik oyunlara katıldığını belirtmişlerdir.

İrkçi ve Nefret Söylemleri: İnternete bağlı bir problemi olan bir öğrenciyle çalıştığını bildiren okul sosyal hizmet uzmanlarının %30'u (N=36), öğrencilerin çevrimiçi ırkçı veya nefret materyalleri ile ilgili probleminin olduğunu bildirmiştir.

Niteliksel yanıtlar tüm bu problemlerin taciz, tehdit veya cinsel yaklaşım problemleriyle kesişen özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Bir örnekte, bir öğrenci başka bir öğrencinin internet sayfası üzerinde yapmış olduğu nefret söylemleri ve tehdit yorumlarından dolayı korktuğunu sosyal hizmet uzmanına bildirmiştir.

Çocuk Pornografisi: Vakaları bildiren okul sosyal hizmet uzmanlarının nispeten küçük bir yüzdesi (%14, N=17) çocuk pornosu ile ilgili internet problemleri olan öğrencilerle karşılaştığını belirtmiştir. Özellikle çocuk pornografisiyle ilgili birkaç nitel durum açıklanmıştır.

Bir okul sosyal hizmet uzmanı hem okulun hem de kolluk kuvvetlerinin dahil olduğu bir çocuk pornografisi sitesi ilanındaki öğrencinin cinsel istismarı ile ilgili vakayı bildirmiştir.

Problemli Çevrimiçi İlişkiler: Öğrencilerin problemli çevrimiçi ilişkiler ile karşılaşmaları internet ile ilgili olası sorunların temel listesine dahil edilmemiştir. Ancak olayları bildiren okul sosyal hizmet uzmanlarının yaklaşık %4'ü (N= 10) bu tür problemli çevrimiçi ilişki içeren vakaları açıklamıştır. Örneğin, okul sosyal hizmet uzmanları öğrencilerin okuldaki arkadaşlarından başkalarıyla çevrimiçi iletişim kurarak ebeveynlerinin kurallarına uymadıklarını bildirmiştir.

Çevrimiçi anlaşmazlıklarla ilgili bu örneklerden birkaçı, bireylerle cinsel olmayan etkileşimin çevrimiçi olarak kurulması ve bilgilerinin günlük olarak sosyal medya üzerinden paylaşılmasıdır. Ayrıca okul sosyal hizmet uzmanları öğrencilerin özel düşüncelerini ve kişisel bilgilerini sosyal medya aracılığıyla başkalarıyla paylaşmaya istekli olmaları ile ilgili endişelerini belirtmişlerdir.

Riskli veya Uygunsuz Kullanım: Niteliksel vaka açıklamalarında bildirilen internet ile ilgili bazı problemler daha önce bahsedilen kategorilerden herhangi birine uymamaktadır (%6, N=16). Bu olaylardan beşi intihar veya intihar düşüncesini içermektedir.

Öğrenciler interneti ölüm ve intiharla ilgili şiir ve şarkı sözleri yayınlamak, diğer öğrencilere intihar düşüncesini yaymak ve intihar düşünen diğer öğrencilerle iletişim kurmak için bir araç olarak kullanmaktadırlar.

Burada kullanılan anket aracı özellikle gerçekleştirilen müdahaleler hakkında soru sormasa da bir okul sosyal hizmet uzmanı, endişe içinde olan öğrencilerin değerlendirildiğini ve bu durumlarda klinik hizmet önerileri için ebeveynlerle temasa geçtiğini paylaşmıştır.

Diğer durumlar bilgi paylaşma, izinsiz kredi kartı kullanımı, çevrimiçi günlük durum paylaşma ve diğer internet tabanlı iletişim biçimlerini içermektedir. Ebeveynlerin kullanımı da bir tür problemli internet kullanımı olarak belirtilmiştir.

Örneğin, çocuklar çevrimiçi ortamda çok fazla zaman geçiren ebeveynlerin kendilerini görmezden geldiklerini hissetmektedir. Bazıları da çevrimiçi cinsel davranışlarda bulunan veya pornografi izleyen ebeveynlerle karşılaşmaktadır. Bazı okul sosyal hizmet uzmanları, bomba gibi zararlı araç gereçlerin yapımı veya cinsel açıdan uygunsuz materyallerle ilgili bilgiler gibi çevrimiçi ortamda zararlı etkenlere maruz kalan öğrencilerle çalıştığını bildirmiştir.

Tartışma

Bu analizler, internetle ilgili problemler yaşayan öğrencilerin okul sosyal hizmet uzmanlarının dikkatin çektiğini doğrulamaktadır.

Gençlerin okul sosyal hizmet uzmanlarına bildirdiği sorun türleri genellikle diğer ruh sağlığı uzmanları (*Mitchell ve diğerleri, 2005*) ve gençlerin kendileri (*Finkelhor ve ark., 2000*) tarafından tanımlanan sorunların bir yansımasıdır. Ancak, bu çalışmanın okul ortamında yaşanan sorunların gerçek sıklığını yakalaması olası değildir.

Çünkü ilk olarak, bu çalışma gençlerin kendi rapor verilerini kullanmamıştır ve ikincisi gençlerin kimseye internet ile ilgili birçok sorunundan bahsetmesi pek mümkün değildir (*Finkelhor ve ark.*). İnternet ile ilgili problemler öğrencilerin sosyal ve akademik yeterliliklerini etkiliyor gibi görünmektedir. Okul sosyal hizmet uzmanları internetle ilgili sorunların okul ortamına taşındığı olayları bildirmiştir.

Öğrenciler çevrimiçi olarak çok fazla zaman harcamanın sonucu olarak okulda devamsızlık sorunu yaşamakta, internetteki akranları tarafından taciz edilmekte ve yetişkin pornografisine ve diğer uygunsuz materyallere erişmek için okul bilgisayarlarını kullanmaktadırlar.

Uygulama Önerileri

Bu bulgular, okul sosyal hizmet uzmanlarının okullarındaki öğrencilerin internet ile ilgili sorunlarını tespit ettiklerini göstermektedir. Gençlerle konuşurken internet kullanımı hakkında sorular sorarak, okul sosyal hizmet uzmanları bu sorunları değerlendirebilir ve müdahaleleri uygulayabilir.

Tüm okul sosyal hizmet uzmanlarının rutin olarak öğrencilere internet ile ilgili sorunlar hakkında soru sormaları muhtemel olsa da, bu sorunlar okul sosyal hizmet uzmanlarının akran ilişkileri, aile dinamikleri veya diğer konulardaki tartışmalarda da dikkatini çekebilir. Cooper ve arkadaşlarının (1999) önerdiği gibi neyin aranacağını bilmek internet kullanımıyla ilgili sorunları belirlemede önemli bir adımdır. Okuldaki sosyal hizmet uzmanları rutin olarak internet kullanımı hakkında soru sormazsa, bu tür bağlantılar belirgin olmayabilir.

İkincisi ek eğitim, öğretim ve mesleki literatür ile problemlerle internet deneyimlerinin okul ortamındaki gençleri nasıl etkilediği ele alınabilir. Bu, internet ile ilgili problemleri olan gençlerle karşılaşan ebeveynler, öğretmenler ve yöneticiler için okul sosyal hizmet uzmanlarının kilit kaynaklar olmasını sağlayabilir. Ayrıca, okul sosyal hizmet uzmanları, gençlere internetin güvenli kullanımı ile ilgili bilgi ve eğitim sağlayabilir.

Bu analiz örneğinin, bazı okul sosyal hizmet uzmanlarının gençlerin çevrimiçi sosyal medyada paylaştığı bilgi miktarı ve türü hakkında endişeleri olduğunu bulmuştur. Gençler, internetin anonimlik sağladığına inanabilir (Cha, 2001) ve çevrimiçi iletişimin olası etkileri konusunda rehberliğe ihtiyaç duyabilirler.

Üçüncüsü, bu analiz, okul sosyal hizmet uzmanlarının yalnızca pornografi, cinsel deneyimler ve kaçırılma ile ilgili internet problemleriyle değil aynı zamanda aşırı internet kullanımı, akran tacizi, çevrimiçi oyunlar ve diğer konularla ilgili problemlerle de karşılaştığını göstermektedir. Son olarak, bu analiz, öğrencilerin problemlerle internet deneyimleriyle karşılaştıklarında okulların değerlendirme yaparken ve müdahale ederken okul sosyal hizmet uzmanlarının çok önemli bir oyuncu olabileceğini ifade etmektedir. Frey ve George Nichols (2003) tarafından belirtildiği gibi, okul sosyal hizmet uzmanları, okul yöneticileri, öğretmenler ve aileler ile işbirliği yapma fırsatına sahiptir. Bu sonuçlar aynı zamanda okuldaki sosyal hizmet uzmanının, kolluk kuvvetleri ve diğer yetkililerle olaylar veya çevrimiçi cinsel istismar ve taciz konularındaki işbirliğini de vurgulamaktadır.

Sınırlılıklar

Her ne kadar bu çalışmanın güçlü yönleri olsa da, birkaç sınırlılığa da dikkat edilmelidir. Birincisi, çalışma bir araştırma şeklinde tasarlanmıştır ve bu nedenle okul sosyal hizmet uzmanlarının dikkatini çeken problemlerle internet deneyimleri ile görülme sıklığını ölçmek için değildir. Belirtildiği gibi bu çalışma muhtemelen gerçek görülme sıklığını tam olarak yansıtmamaktadır. Öncelikle, bu olayların bu çalışmada bildirilmesi için bir öğrencinin okul sosyal hizmet uzmanının dikkatini çekmesi ve ardından internet ile ilgili belirli bir sorunu ortaya çıkarması gerekir.

Sonuç

Bu çalışmanın bulguları, okul sosyal hizmet uzmanlarının öğrencilerle görüşmelerinde problemlerle internet deneyimlerinin tartışıldığını göstermektedir. İnternet ile ilgili problemler okul sosyal hizmet müdahalelerinin temel odağı olmasa da, öğrencilerin akademik ve sosyal gerçekliklerinin bir bileşeni olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışma, bu sorunların çocukların sosyal ve akademik yeterliliklerini ve okul ortamındaki performansını etkilediğine dair bir göstergedir.

Kaynaklar

Allen-Meares, P. (1994). Social Work Services In Schools: A National Study Of Entry-Level Tasks. *Social Work*, 39, 560-565.

Astor, R. A., Behre, W. J., Wallace, J. M., & Fravil, K. A. (1998). School Social Workers And School Violence: Personal Safety, Training, And Violence Programs. *Social Work*, 43, 223-232.

BBC News. (2002, April 15). Youngsters Targeted By Digital Bullies. Retrieved March 16, 2005, from <http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk/1929944.stm>

Berrick, J. D., & Barth, R. P. (1991). The Role Of The School Social Worker In Child Abuse Prevention [Trends & Issues]. *Social Work in Education*, 13, 195-202.

Cha, A. E. (2001). Teens Take Diaries To Public On Web. Washington, DC: Washington Post Company. Retrieved September 2, 2001, from <http://washtech.com>

Constable, R. (2002). The Role Of The School Social Worker: History And Theory. In R. Constable, S. McDonald, & J. P. Flynn (Eds.), *School Social Work: Practice, Policy, And Research Perspectives* (5th ed., pp. 3-24). Chicago: Lyceum Books.

Cooper, A., Scherer, C. R., Boies, S. C., & Gordon, B. L. (1999). Sexuality on the Internet: From sexual exploration to pathological expression. *Professional Psychology: Research and Practice*, 30, 154-164.

Corporation for Public Broadcasting. (2003). Connected To The Future: A Report On Children's Internet Use. Retrieved March 29, 2003, from <http://www.cpb.org/ed/resources/connected>

Finkelhor, D., Mitchell, K. J., & Wolak, J. (2000). Online Victimization: A Report On The Nation's Youth (No. 6-00-020). Alexandria, VA: National Center For Missing & Exploited Children.

Frey, A., & George-Nichols, N. (2003). Intervention Practices For Students With Emotional And Behavioral Disorders: Using Research To Inform School Social Work Practice. *Children & Schools*, 25, 97-104.

Mitchell, K. J., Becker-Blease, K., & Finkelhor, D. (2005). Inventory Of Problematic Internet Experiences Encountered In Clinical Practice. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36, 489-509.

Young, K. (1996). Psychology Of Computer Use: XL. Addictive Use Of The Internet: A Case That Breaks The Stereotype. *Psychological Reports*, 79, 899-902.

Young, K. (1999). Internet Addiction: Evaluation And Treatment [Editorial]. *Student British Medical Journal*, 7, 351.

TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DA YENİLENEBİLİR ENERJİ

Saltuk Aziz GÖKALP*

Yenilenebilir enerji, ülkelerin enerji üretiminde yakın zamanlarda daha da önemsedikleri bir kavram haline gelmiştir. Fosil yakıtlara (**kömür, petrol, doğalgaz**) nazaran daha çevreci olmaları sebebiyle tercih edilmekle birlikte, her enerji kaynağı gibi yenilenebilir enerjilerin de olumsuz etkilerinden söz edilmektedir. Ancak diğer enerji kaynaklarına oranla daha elverişli ve çevreye duyarlı oldukları da birçok kesim tarafından kabul edilmektedir.

Ülkemizde de 2009 yılında yayınlanan Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Stratejisi Belgesi ile yerli ve yenilenebilir kaynakların enerji üretimi içindeki payının artırılması, bu doğrultuda gereken tedbirlerin alınması öncelikli hedefler arasındadır. Yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı içi alınacak tedbirler ile elektrik üretiminde doğalgazın payının %30'un altına düşürülmesi hedeflenmektedir. Bu belgeye göre; (www.enerji.gov.tr)

- Linyit ve Taş Kömürü yatakları 2023 yılına kadar elektrik enerjisi üretimi amacıyla değerlendirilecektir.
- Elektrik üretiminde nükleer santrallerin kullanılması konusunda başlatılan çalışmalara edilecektir bu santrallerin elektrik enerjisi üretimi içindeki payının 2020 yılına kadar en az %5 seviyesine ulaşması ve uzun dönemde daha da artırılması hedeflenmektedir.
- Yenilenebilir kaynakların elektrik enerjisi üretimi içindeki payının 2023 yılında en az %30 düzeyinde olmasının sağlanması hedeflenmektedir.

Bu kapsamda;

- a) 2023 yılına kadar teknik ve ekonomik olarak değerlendirilebilir hidrolik potansiyelin tamamının elektrik enerjisi üretiminde kullanılması sağlanacaktır.
- b) Rüzgar enerjisi kurulu gücünün 2023 yılına kadar 20.000 MW'a çıkarılması hedeflenmektedir.
- c) Güneş enerjisinin elektrik üretiminde kullanılması konusunda teknolojik gelişmeler yakından takip edilecek ve uygulanacaktır.

*Yönetim Bilimleri Uzmanı, Kırıkkale Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora Öğrencisi,
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı İLK SAN Genel Müdürlüğü, (saltukazizgokalp@gmail.com)

d) Diğer yenilenebilir enerji kaynakların potansiyelindeki gelişmeler dikkatle izlenecek, bu kaynakların kullanımının artması halinde, bata ithal kaynaklar olmak üzere enerji üretiminde fosil yakıtların payı azaltılacaktır.

Çevre konusunda son yıllarda dünya ülkelerinin bilinçlendiği söylenebilir. Bu kapsamda 12 Aralık 2015'te üzerinde birlik sağlanan Paris Anlaşması, 4 Kasım 2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Anlaşmanın temel amacı; bu yüzyıla kıyasla küresel bir sıcaklığın sanayi öncesi seviyelerin 2 santigrat derece altında kalmasını ve sıcaklık artışını 1,5 dereceye kadar sınırlandırmaya yönelik çabaları sürdürerek iklim değişikliği tehdidine karşı küresel cevabı güçlendirmektir. Ayrıca, anlaşma, ülkelerin iklim değişikliğinin etkilerini ele alma becerisini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. (<https://www.csb.gov.tr>)

Birleşmiş Milletlerin New York'taki merkezinde imzaya açılan Paris Anlaşması ile sera gazı salınımlarının kısıtlanmasını hedeflenmektedir. Paris Anlaşması, şu ana kadar iklim konusunda imzalanmış en kapsayıcı anlaşma olması ve bir gün içinde en fazla imza toplayan uluslararası anlaşma olması bakımından önem arz etmektedir. Anlaşma ile küresel ortalama sıcaklık artış limitinin yüzyılın sonuna kadar 1,5 ila 2 derece arasında sınırlandırılması hedeflenmektedir. (**BBC, 2016**).

Paris Anlaşmasında en yüksek sera gazı salınımı yapan on ülkeye bakıldığında **Çin** ve **ABD**'nin ilk sırada olduğu görülmektedir. Türkiye beyanında, 2030'daki sera gazı salınımını 1.175 milyon ton **CO2** eşdeğeri yerine %21 azaltarak 929 milyon ton **CO2** eşdeğerine indireceğini taahhüt ediyor. 1990-2013 yılları arasında sera gazı salımı Türkiye'de ortalama senede %3.9 artmıştır. Türkiye, beyanında sunduğu ana senaryoda 2030'a kadar bu değer senede %5.7 artacağını öngörüyor ve bunun yerine, salınımını senede %4.2 artırmayı taahhüt etmektedir. (**BBC, 2016**)

Türkiye, bir **OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development)** üyesi olarak, **BMİDÇS (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi)** 1992 yılında kabul edildiğinde gelişmiş ülkeler ile birlikte Sözleşme'nin EK-I (**sanayileşmiş ülkeler ve piyasa ekonomisine geçiş ülkeleri**) ve EK-II (**iklim değişikliğiyle mücadelede maddi kaynak gereken ülkelere destekte bulunan sanayileşmiş ülkeler**) listelerine dahil edilmiştir. Ancak, 2001'de Marakeş'te gerçekleştirilen 7. Taraflar Konferansı'nda (**Conferences of the Parties-COP7**) alınan 26/CP.7 sayılı kararla Türkiye'nin diğer EK-I taraflarından farklı konumu tanınarak, adı **BMİDÇS**'nin EK-II listesinden çıkarılmış fakat EK-I listesinde kalmıştır. (<https://www.csb.gov.tr>) Bunun olumlu tarafı, çevrenin kirlenmesine en çok etkisi olan ülkelerin Ek-II listesinde yer alarak en azından maddi kaynak konusunda diğer ülkelere yardımcı olarak hatalarını az da olsa telafi edebilmeleridir.

Türkiye, iklim değişikliği ile mücadele kapsamında gönüllü olarak Ulusal Azaltım Katkı Beyanı olan **INDC (Intended Nationally Determined Contributions)** planını BM İklim Sekreteryasına sunmuş ve 2030 yılında sera gazı emisyonlarında %21 oranına kadar azaltım beyanında bulunmuştur.

Katkı beyanı **2021-2030** yılları arasını kapsamaktadır. (<https://www.csb.gov.tr>) Buradan hareketle Türkiye'nin iklim değişikliği konusundaki hassasiyeti ile çevreye vermiş olduğu zararları en azından bir ölçüde kısıtlamak niyeti ve gayreti içerisinde olduğu görülmektedir.

Birleşmiş Milletler verilerine göre bugün; (<http://www.un.org>)

- Dünya üzerinde beş kişiden biri halen modern elektrikten yoksundur,
- 3 milyar insan pişirme ve ısıtma için ahşap, kömür, odun kömürü veya hayvan atığına güvenmektedir,

- Küresel CO2 karbon salınımları (CO2), 1990'dan bu yana neredeyse yüzde 50 artmıştır,
- 1880'den 2012'ye kadar, ortalama küresel sıcaklık 0,85 derece artmıştır.
- 1901'den 2010'a kadar ortalama deniz seviyesi 19 cm yükselmiş ve ortalama deniz seviyesi yükselişinin 2065 yılına kadar 24 – 30 cm, 2100 yılına 40 – 63 cm olacağı tahmin edilmektedir.

Birleşmiş Milletlerin sürdürülebilir bir kalkınma için enerji ve iklim değişikliği konusundaki hedefleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir, (<http://www.un.org>)

- Enerjinin karbon yoğunluğunu azaltmak, uzun vadeli iklim hedeflerinde temel bir hedef olmalıdır,
- 2030 yılına kadar, ekonomik, güvenilir ve modern enerji hizmetlerine evrensel erişim sağlanmalıdır,
- 2030 yılına kadar, küresel enerji karışımı içinde yenilenebilir enerjinin payı büyük ölçüde artırılmalıdır,
- 2030 yılına kadar, yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve gelişmiş ve temiz fosil yakıt teknolojisi dahil olmak üzere temiz enerji araştırma ve teknolojisine erişimi kolaylaştırmak ve enerji altyapısına ve temiz enerji teknolojisine yatırım yapılmasını sağlamak için uluslararası işbirliği artırılmalıdır,
- Her ülkede iklimle ilgili tehlikelere ve doğal felaketselere karşı esneklik ve uyum kapasitesi güçlendirilmelidir,
- İklim değişikliği önlemleri ulusal politikalara, stratejilere ve planlamaya entegre edilmelidir
- En az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan devletler için, kadınlar, gençler ve yerel ve marjinal topluluklar üzerinde odaklanmayı içeren etkin iklim değişikliği ile ilgili planlama ve yönetim kapasitesini artırma mekanizmaları teşvik edilmelidir.

Birleşmiş Milletlerin her ne kadar iklim değişikliği konusundaki hassasiyeti ve bu konu hakkındaki çözüm önerileri her ne kadar olması gerektiği gibi görünse de, ülkelerin bu hassasiyet için öncelikle bilinçlenmesi gerektiği ortadadır.

Ancak bilinçli toplumlar ile bilinçli ülkeler meydana gelecek ve bilinçli ülkeler ile sürdürülebilir bir kalkınma gerçekleştirilecektir.

Özetle, Birleşmiş Milletlerin bu gayretlerinin yerinde ve etkili olabilmesi için etkili ve yerinde uygulamalar gösterilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

<http://www.enerji.gov.tr>

<http://www.csb.gov.tr>

<http://www.un.org>

<http://www.bbc.com>

